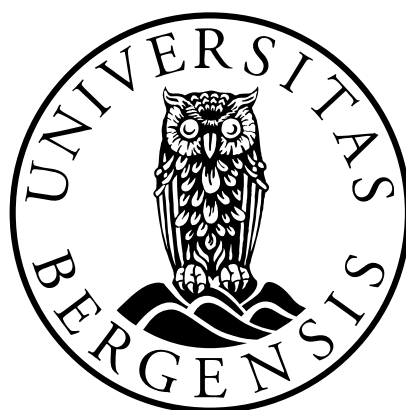

Rett til erstatning for nødvendige og
rimelige utgifter og forholdet til
skadelidtes tapsbegrensningsplikt

Kandidatnummer: 105

Antall ord: 14977

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.12.2019

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning.....	4
1.1 Tema og problemstillinger	4
1.2 Aktualitet.....	6
1.3 Avgrensninger	7
1.4 Begrepsbruk	8
1.5 Videre fremstilling	9
2 Rettslige utgangspunkt	10
2.1 Utmåling av erstatningskrav: Prinsippet om rett til full erstatning	10
2.2 Overordnet om erstatning for nødvendige og rimelige utgifter	11
2.2.1 Innledning.....	11
2.2.2 Årsakskravet.....	12
2.2.3 Oversikt over retningslinjer i “nødvendig og rimelig”-vurderingen.....	13
2.3 Skadelidtes tapsbegrensningsplikt.....	13
2.3.1 Tapsbegrensningsplikts begrunnelse og formål	14
2.3.2 Generelt	15
2.3.3 Hjemmel, rettsvirkning og rettsvilkår	17
2.4 Oppsummering og veien videre	23
3 Personskader.....	24
3.1 Oversikt	24
3.2 Supplementsprinsippet og behovsstandarder.....	24
3.3 Særlig om forholdet til skadelidtes tapsbegrensningsplikt.....	26
3.3.1 Oversikt	26
3.3.2 Er tapsbegrensningsplikten det samme som supplementsprinsippet?.....	27
3.3.3 Tapsbegrensningsplikten og unntaket fra supplementsprinsippet.....	28
3.3.4 Nærmere om vurderingselementer under «nødvendig og rimelig»-kriteriet ...	32
3.3.5 Ikke-refusjonsberettiget skolemedisinsk behandling hos privatfinansiert helseinstitusjon ved lang ventetid i offentlige helsevesen	43
3.3.6 Behandlingsutgifter pådratt i utlandet	44
4 Tingskader.....	46
4.1 Kort om utmåling av økonomisk tap ved tingskade.....	46
4.2 Merutgiftserstatning for krenkede ideelle interesser	47
4.3 Særlig om forholdet til skadelidtes tapsbegrensningsplikt.....	49
Litteraturliste	52
Norske lover	52

Forarbeider	52
Rettspraksis	52
Høyesterett	52
Lagmannsrettene	53
Litteratur	54
Bøker	54
Artikler i tidsskrift	54
Avisartikler	54

1 Innledning

1.1 Tema og problemstillinger

Avhandlingens tema er forholdet mellom retten til erstatning for «nødvendige og rimelige» utgifter og skadelidtes tapsbegrensningsplikt.

Skadeserstatningsloven¹ (skl.) §§ 3-1 og 4-1 regulerer erstatning for personskade og tingskade, selv om det gjelder egne erstatningsregler på enkelte livsområder.² Det er sikker rett at bestemmelsene i skadeserstatningsloven gir skadelidte rett til utgiftserstatning.³ At det bare er «nødvendige og rimelige» utgifter som er erstatningsmessige følger imidlertid ikke av lovteksten, men av forarbeidene og rettspraksis.⁴ Skadelidtes alminnelige tapsbegrensningsplikt er på sin side utviklet gjennom langvarig rettspraksis.

Avhandlingen aktualiserer både spørsmålet om hva som er det materielle innholdet i «nødvendig og rimelig»-kriteriet, og spørsmålet om hva som er det materielle innholdet i tapsbegrensningsplikten.

Avhandlingen vil vise at «nødvendig og rimelig»-kriteriet i relasjon til personskader i stor grad har faste utgangspunkter og retningslinjer. Dette gjelder i mindre grad når det kommer til tingskadene, hvor vurderingen av hvilke utgifter som er «nødvendig og rimelig» i større grad er gjenstand for variasjon. Dette betyr at regelen har ulikt materielt innhold avhengig av om det er tale om personskade eller tingskade.⁵ Avhandlingen er derfor inndelt i to hoveddeler; én del som behandler personskader, og én del som behandler tingskader.

Det materielle innholdet i tapsbegrensningsplikten er et delvis uavklart spørsmål. Sentrale problemstillinger i denne sammenheng er hva som er tapsbegrensningspliktens hjemmel, dens rettsvirkning og dens rettsvilkår. Grunnen til at jeg vier diskusjonen plass i avhandlingen er todelt; det materielle innholdet i plikten må avklares for å kunne undersøke forholdet til

---

¹ Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven)

² Se eksempelvis Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) § 57

³ Jf. Rt. 2013 s.116 for tingskader; jf. Rt. 1993 s. 1547 for personskader

⁴ Jf. NUT 1971: 5, s. 53; Rt. 1993 s. 1547

⁵ Se kapittel 2.2.3 og kapittel 3 og 4

«nødvendig og rimelig»-kriteriet, og diskusjonen om rettsvilkårssiden av tapsbegrensningsplikten kan ha betydning i relasjon til hvilke utgifter som skal regnes for å være erstatningsmessige.

Kjernen i oppgaven er forholdet mellom «nødvendig og rimelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten. Problemstillingen handler om å avklare grunnleggende sammenhenger mellom to regelsett i erstatningsretten. Kjernebudskapet er at det er uheldig med unødvendige spenninger mellom sentrale regelsett i erstatningsretten. Hensynet til koherens i regelverket vil derfor være et viktig underliggende poeng.

Hver for seg har regelsettene blitt behandlet i relativ stor utstrekning i juridisk teori. Både Nygaard, Lødrup og Hagstrøm og Stenvik har kommet med viktige bidrag. Felles for forfatterne er at tapsbegrensningsplikten, i relasjon til utgiftserstatning, fremheves som et moment i «nødvendig og rimelig»-vurderingen, fremfor et selvstendig regelsett. Dette er delvis begrunnet i at også Høyesterett har inntatt denne metodiske tilnærmingen, og delvis i at NOU 1994: 20 fremhever tapsbegrensningsplikten kun som et moment i «nødvendig og rimelig»-vurderingen. Thorson er den forfatteren som i størst grad har behandlet forholdet mellom de to regelsettene i juridisk teori, ved å trekke frem tapsbegrensningsplikten som et supplerende regelsett, fremfor et moment i «nødvendig og rimelig» vurderingen.⁶ Juridisk teori har ingen rettskildemessig vekt i seg selv, men er av interesse for å løfte frem de ulike argumentene.

I Høyesterett er det «nødvendig og rimelig»-kriteriet som stort sett har vært gjenstand for behandling. Tapsbegrensningsplikten spiller på sin side sjelden en eksplisitt rolle i Høyesteretts vurderinger. De eneste unntakene har vært Rt. 2003 s. 1358, Rt. 1992 s. 1467 og Rt. 2015 s. 216, men selv i disse avgjørelsene er tapsbegrensningsplikten viet liten plass i vurderingene. Mye tyder på at tapsbegrensningsplikten heller virker i bakgrunnen i de vurderinger Høyesterett foretar. Tapsbegrensningsplikten påvirker særlig hvilke behandlingsutgifter⁷ Høyesterett regner for å være erstatningsmessige. Som følge av tapsbegrensningspliktens implisitte rolle, tar analysen utgangspunkt i

---

⁶ Bjarte Thorson, «Tapsbegrensningsplikt ved personskader» *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett*, 2015, s. 161 – 190

⁷ «behandlingsutgifter» er definert i kapittel 1.4

tapsbegrensningsplikten innvirkning på vurderinger av hvilke utgifter som regnes for å være «nødvendige og rimelige».

Som nevnt består «nødvendig og rimelig»-kriteriet av ulike vurderingselementer i relasjon til personskadene, herunder noen utgangspunkter og retningslinjer.⁸ Flere underproblemstillinger i avhandlingen tar sikte på å belyse forholdet- og samspillet mellom disse ulike vurderingselementene og tapsbegrensningsplikten.⁹ Derunder kommer spørsmålet om sammenhengen mellom tapsbegrensningsplikten og «supplementsprinsippet»¹⁰, og spørsmålet om sammenhengen mellom tapsbegrensningsplikten og unntaket fra supplementsprinsippet.¹¹ I tillegg oppstår spørsmål om hvilken betydning subjektiv effekt¹² har ved vurderinger av om behandlingsutgifter er erstatningsmessige, og hvorvidt lindrende behandling har erstatningsmessig vern.¹³ Dertil kommer også spørsmålet om det er skadelidte eller skadevolder som skal bære risikoen for at behandlingstiltak har effekt.¹⁴

To aktuelle og konkrete spørsmål som oppstår i forlengelsen av det ovennevnte, er spørsmålet om det erstatningsrettslige vernet til utgifter til ikke-refusjonsberettiget¹⁵ skolemedisinsk¹⁶ behandling i Norge, og spørsmålet om det erstatningsrettslige vernet til behandlingsutgifter pådratt i utlandet.¹⁷

I relasjon til tingskadene er en sentral problemstilling hvorvidt «nødvendig og rimelig»-kriteriet kun er aktuelt å vurdere ved spørsmål om erstatning for skade på ideelle interesser, i motsetning til skade på interesser med økonomisk verdi.¹⁸ I forlengelsen av denne problemstillingen vil det sentrale spørsmålet være i hvilken grad tapsbegrensningsplikten tilsier at skadelidte ikke har rett til å få dekket sine merutgifter.¹⁹

1.2 Aktualitet

---

⁸ Oversikt over retningslinjer i kapittel 2.2.3; om utgangspunktene se kapittel 3.2

⁹ Se kapittel 3.3

¹⁰ Nærmere om supplementsprinsippet i kapittel 3.2

¹¹ Se kapittel 3.3.2 og kapittel 3.3.3

¹² «subjektiv effekt» er definert i kapittel 1.4

¹³ Se kapittel 3.3.4.1 og kapittel 3.3.4.2

¹⁴ Se kapittel 3.3.4.3

¹⁵ «ikke refusjonsberettiget» behandling er definert i kapittel 1.4

¹⁶ «skolemedisin» er definert i kapittel 1.4

¹⁷ Se kapittel 3.3.5 – 3.3.6

¹⁸ Se kapittel 4.1

¹⁹ Se kapittel 4.3

Samfunnsutviklingen har gått dithen at befolkningen gradvis har blitt mer individualistisk og variert. En følge av dette er at det kan gjøre seg gjeldende større forventninger enn tidligere om individuelt tilpasset erstatningsmessig dekning når skader først oppstår. Spørsmålet er gjerne om slike forventninger har erstatningsmessig vern.

Illustrerende for dette er en sak som nylig ble tatt opp til behandling i Bergen tingrett, hvor et foreldrepar krever erstatning for behandling, medisiner og pleie og omsorg i USA for resten av livet til deres datter som ble alvorlig hjerneskadet ved fødselen.²⁰ Erstatningskravet beløper seg til kr. 60 millioner. Mesteparten av disse utgiftene ville vært dekt av velferdsordninger i Norge. De sentrale spørsmålene i saken er om utgiftene er «nødvendig og rimelige», og om foreldrene har misligholdt sin tapsbegrensningsplikt.

1.3 Avgrensninger

Tapsbegrensningsplikten må holdes adskilt fra skadelidtes medvirkning til skaden. I «medvirkning» ligger skadelidtes plikt til å ikke bidra til at skaden skjer, samt plikten til å begrense omfanget i den grad han kan i *forkant* av skaden.²¹ Skadelidtes alminnelige tapsbegrensningsplikt retter seg mot skadelidtes plikt til å begrense skadens omfang *etter* skadens inntreden.²² En typisk medvirkningshandling vil være at skadelidte kjører bil i beruset tilstand i forkant av en bilulykke, mens en typisk tapsbegrensningshandling vil være å oppsøke lege i etterkant av skaden. Det avgrenses mot en nærmere behandling av medvirkningsreglene.

Oppgaven vil videre kommentere en tematikk som gjelder dekningsformålet med skadelidtes utgift. Begrepet «dekningsformål» sikter til hvilket behov en gitt utgift skal dekke for skadelidte.²³ Høyesterett opererer med ulike dekningskategorier i så henseende, herunder utgifter til rent medisinske behov, utgifter til sosialmedisinske behov og utgifter til sosiale behov. For ordens skyld presiseres det at utgifter til rent medisinske behov sikter til utgifter til behandling, pleie, omsorg og tilsyn. Utgifter til «sosialmedisinske behov» sikter til «ytelser

---

²⁰ Kari Pedersen, «Foreldrene krever at staten betaler for hjelp til Nora i USA», *Aftenposten*, 14. oktober 2019, <https://www.aftenposten.no/norge/i/GG8KkV/foreldrene-kraver-at-staten-betaler-for-hjelp-til-nora-i-usa>, (lest 9. desember 2019)

²¹ Nygaard, *Skade og ansvar* (2007), s. 390

²² Ibid. s. 391

²³ Begrepsavklaringen er inntatt av hensyn til sammenhengen i avsnittet. Begrepsavklaringer ellers behandles i kapittel 1.4

med sikte på å gi mer selvstendighet, uavhengighet og trivsel i hverdagen».²⁴ Hva gjelder dekning av sosiale behov er det mest problematiske grensen mot ménerstatningen, slik at denne dekningskategorien ikke regnes for å være relevant for oppgaven. Videre vil en analyse av dekningskategorien «rent medisinske behov» i noen grad være illustrerende for forholdet mellom regelsettene i relasjon til dekning av sosialmedisinske behov. I relasjon til personskadene vil analysen, på bakgrunn av det ovennevnte, avgrenses til forholdet mellom «nødvendig og rimelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten ved dekning av «rent medisinske behov». Til tross for avgrensningen vil de to øvrige dekningskategoriene bli nevnt for å illustrere og forklare «behovsstandarden» under kapittel 3.2.

Av hensyn til oppgavens omfang vil jeg ikke gå nærmere inn på spørsmålet om i hvilken grad utgifter til juridisk bistand er erstatningsmessige.

Plasshensyn gjør det også nødvendig å avgrense avhandlingen mot merutgiftserstatning ved rent formuestap.

1.4 Begrepsbruk

For denne avhandlingens formål vil uttrykket «behandlingsutgifter» brukes for å beskrive utgifter til gjenopprettende eller lindrende behandling av skaden.²⁵

«Skolemedisin» sikter til behandlingsformer som er anerkjent i legevitenenskapen og av legestanden, som er utviklet på grunnlag av alminnelig vitenskapelig metode.²⁶ «Alternativ medisin» brukes som en betegnelse på behandlingsformer som ikke er anerkjent av legestanden.²⁷ Det er likevel viktig å fremheve at det også finnes behandlingsformer som ikke nødvendigvis lar seg plassere under noen av disse ytterpunktene. Eksempelvis har en behandlingsformer som kan betegnes som eksperimentelle, i den forstand at de enda ikke har fått gjennomslag i det medisinske miljøet. For det andre er fysikalsk- (fysioterapi) og kiropraktisk behandling i en slags mellomposisjon, hvor behandlingsformene har oppnådd noe anerkjennelse som behandling for enkelte skadetyper, men hvor det mangler anerkjennelse som behandling for andre skadetyper. At fysioterapi og kiropraktikk har

---

²⁴ Rt. 1996 s. 958, s. 966

²⁵ I Rt. 1996 s. 958 brukes «behandlingsytelser med rent helsemessig siktemål» på tilsvarende måte (s. 966)

²⁶ NOU 1998: 21, Alternativ medisin, kapittel 3.3.5

²⁷ Ibid.

oppnådd en del annerkjennelse har resultert i at medlemmer av folketrygden kan få dekket slik behandling hvis vilkårene i folketrygdloven²⁸ §§ 5-8 og 5-9 er oppfylt.

For personskadenes vedkommende vil det videre skilles mellom et behandlingstiltaks objektive og subjektive effekt. Med «objektiv effekt» menes der hvor behandlingens effekt er anerkjent av det medisinsk-vitenskapelige miljøet på grunnlag av medisinske forskningsresultat og vitenskapelig metode. Med «subjektiv effekt»²⁹ menes der hvor det kan dokumenteres at skadelidte selv opplever en form for positiv effekt av en behandling i form av bedre funksjonsevne eller smertelindring, til tross for at behandlingen ikke har en påvist objektiv effekt.

At en behandling er «ikke-refusjonsberettiget» innebærer at skadelidte får behandling hos en privatfinansiert helseinstitusjon – i motsetning til en offentlig helseinstitusjon – som ikke har inngått avtale om driftstilskudd med kommunen eller regionalt helseforetak, jf. folketrygdloven §§ 5-4, 5-7, 5-8 og 5-9.

Det er videre mest presist å omtale «nødvendig og rimelig»-kriteriet som et «rimelig»-kriterium i relasjon til tingskadene.³⁰ Av hensyn til en enkel fremstilling vil jeg likevel bruke «nødvendig og rimelig» som en samlebetegnelse på de vurderinger som foretas i relasjon til merutgiftserstatning generelt sett, frem til jeg foretar en presisering i kapittel 4.

1.5 Videre fremstilling

I den videre fremstillingen vil avhandlingen se nærmere på de erstatningsrettslige utgangspunkt for utmåling av merutgiftserstatning (kapittel 2). Under dette ligger både prinsippet om full erstatning og «nødvendig og rimelig»-kriteriet, samt skadelidtes tapsbegrensningsplikt. Dette vil danne et nyttig bakteppe for analysen av samspillet mellom «nødvendig og rimelig» kriteriet og tapsbegrensningsplikten i relasjon til henholdsvis personskadene (kapittel 3) og tingskadene (kapittel 4).

---

²⁸ Lov 28 februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

²⁹ I Rt. 2003 s. 1358 avsnitt 44 brukes uttrykket «medisinsk relevant» i denne betydningen jf. kapittel 3.3.4.1

³⁰ Jf. kapittel 4.2

2 Rettslige utgangspunkt

2.1 Utmåling av erstatningskrav: Prinsippet om rett til full erstatning

Et alminnelig grunnvilkår for erstatning er at det foreligger en skade som har materialisert seg i et økonomisk tap.³¹ Erstatningskrav er derfor alltid et pengekrav.³²

Fastsettelse av erstatningen skjer ved en verdsettelse i penger av den erstatningsbetingende skade. En «skade» i erstatningsrettslig forstand er enten en formuesreduksjon eller en ulempe. Det sentrale tema for denne avhandlingen er erstatningsutmåling ved formuesreduksjon. Det sentrale utmålingsprinsipp i så henseende er *prinsippet om rett til full erstatning for det økonomiske tapet*; erstatningen skal dekke skadelidtes individuelle tap, verken mer eller mindre.³³ En annen måte å si dette på er at skadelidte skal stilles som om skaden ikke hadde skjedd.³⁴ Dette innebærer at skadevolder også må erstatte eventuelle utgifter som oppstår for skadelidte som følge av den skadevoldende handling. Voldsofferet pådrar seg eksempelvis en utgift i form av en egenandel for skadebehandlingen på sykehuset. Den som blir utsatt for ulovlig trehugst kan pådra seg utgifter knyttet til gjenoppretting av de trærne som ble felt.³⁵ Utgiftene knyttet til slike tiltak vil innebære en formuesreduksjon som kan være erstatningsmessig etter nærmere vurderinger. Slik jeg nevnte innledningsvis er det sikker rett at skl. §§ 3-1 og 4-1 hjemler skadelidtes rett til utgiftserstatning for henholdsvis personskader og tingskader.

Utmålingen av formuesreduksjon ved tingskade og personskade er gjenstand for nyanseforskjeller. Ved tingskader legger man til grunn en differansebetragtning, jf. Rt. 2005 s. 65. Skadelidtes formuesstilling med skaden skal sammenlignes med skadelidtes sannsynlige formuesstilling uten skaden. Utmålingen ved personskade er også gjenstand for en differansebetragtning, men ved utmålingen av det økonomiske tapet skiller det mellom lidt og

---

³¹ Jf. Rt. 1958 s. 733

³² Erik Monsen, «Om rekkevidden av erstatningsrettslig vern for tap og ulempe som følge av formuesskade», *Jussens venner*, 2010 s. 1 – 67, s. 16

³³ Jf. Skl. §§ 3-1 og 4-1

³⁴ Nygaard (2007), s. 71; Rt. 1993 s. 1524, s. 1532

³⁵ Sml. Rt. 2015 s. 216

fremtidig tap.³⁶ Både ved lidt og fremtidig tap handler vurderingen grovt sett om å sammenligne skadelidtes tapte inntekter, hans utgifter, og hans tap av livsutfoldelse, med hvordan situasjonen sannsynligvis ville vært uten skaden.³⁷ Differansen mellom skadelidtes situasjon før og etter skaden utgjør skadelidtes faktiske tap både ved tingskader og ved personskader.

Skadelidtes faktiske tap og erstatningskravets omfang (det erstatningsmessige tapet) er imidlertid ikke alltid i samsvar. Det må foretas normative vurderinger av det tap skadevolder hefter for. I dette ligger at det erstatningsmessige tapet kan være både større og mindre enn skadelidtes faktiske tap. Et eksempel på et tilfelle hvor det erstatningsmessige tapet ble større enn skadelidtes faktiske tap er Rt. 1986 s. 463, hvor skadelidte fikk erstatning for reparasjonsutgifter, selv om han hadde reparert bilen selv.

«Nødvendig og rimelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten er i denne sammenheng to utmålingsregler som kan gjøre skadelidtes erstatningsmessige tap mindre enn skadelidtes faktiske tap. Regelsettene er i så måte avgrensningskriterier, og er med på å presisere innholdet i prinsippet om full erstatning. Disse to avgrensningskriteriene er det sentrale tema i avhandlingen.

2.2 Overordnet om erstatning for nødvendige og rimelige utgifter

2.2.1 Innledning

Erstatning for utgifter forutsetter at skadelidte har fått en utgiftsøkning som følge av skaden. Det må foreligge en negativ endring i skadelidtes økonomiske situasjon, vurdert ut ifra en differansebetragtning. Det vil følgelig være mer dekkende å bruke uttrykket «merutgifter» enn «utgifter», og tilsvarende mer dekkende å bruke uttrykket «merutgiftserstatning» fremfor «utgiftserstatning». Denne terminologien vil derfor bli benyttet i det følgende.³⁸

---

³⁶ Rt. 1997 s. 1044

³⁷ Nygaard (2007) s. 90 flg.

³⁸ Sml. NOU 2011: 16, s. 245

Selv om skadelidte har rett til erstatning for merutgifter, har skadelidte ikke rett til å få erstattet enhver merutgift han måtte ha, eller enhver merutgift som måtte oppstå knyttet til skaden. Det følger av forarbeidene til skadeserstatningsloven og etablert rettspraksis at skadelidte kun har krav på å få erstattet «nødvendige og rimelige» merutgifter.³⁹ Dersom merutgiftene ikke er «nødvendige og rimelige», blir rettsvirkningen at merutgiftene heller ikke erstatningsmessige. Regelen om at kun «nødvendige og rimelige» merutgifter erstattes, er således en objektiv utmålingsregel.

Som nevnt har «nødvendig og rimelig»-kriteriet ulikt materielt innhold avhengig av om det er tale om personskade eller tingskade. Felles for begge skadetyper er at det må stilles et årsakskrav.⁴⁰ Under kapittel 2.2.3 vil jeg gi en oversikt over retningslinjene for vurderingen av om en merutgift er «nødvendig og rimelig».

2.2.2 Årsakskravet

Et grunnleggende krav er at skaden må være årsaken til utgiftsøkningen.⁴¹ Dette kan formuleres som kravet til faktisk årsakssammenheng. Årsakskravet kommer kasuistisk til uttrykk i skl. § 3-1 første ledd ved uttrykket «personskaden antas å *påføre*» (min kursivering), men gjelder klart nok også i relasjon til andre skadetyper, eksempelvis tingskade. Høyesterett har uttalt at årsakssammenheng foreligger dersom «Handlingen eller unnlatelsen er [...] en nødvendig betingelse for at skaden inntre». ⁴² I relasjon til merutgiftene opptrer dette årsakskravet i to ledd: Det må være årsakssammenheng mellom skadevolders ansvarsbetingende opptreden og realskaden, og det må være årsakssammenheng mellom realskaden og den aktuelle merutgiften. Det er ikke tilstrekkelig at skadelidte har pådratt seg mer eller mindre ubestemte merutgifter i etterkant av skaden; merutgiften må stå i et årsaksforhold til skaden. Dersom Peder Ås får sin bil totalvraket ved en påkjørsel, vil for eksempel merutgifter til utbedring av badet hans – etter skadens inntreden – ikke være erstatningsmessige, da det ikke foreligger noen årsakssammenheng mellom merutgiften og at bilen ble skadet ved påkjørsel. Merutgiften vil ikke oppfylle kravet til faktisk årsakssammenheng, og følgelig ikke være erstatningsmessig.

---

³⁹ Jf. kapittel 1.1

⁴⁰ Se kapittel 2.2.2

⁴¹ Nils Nygaard, «Skadebot for utgifter. Rott-dommen i Rt-1999-1967», *Lov og Rett*, 2000 s. 429 – 442, s. 430; NOU 2011: 16, s. 245

⁴² Rt. 1992 s. 64, s 69

2.2.3 Oversikt over retningslinjer i “nødvendig og rimelig”-vurderingen

Formuleringen «nødvendig og rimelig», er ikke selvforklarende hva gjelder det materielle innholdet i regelen. Som et utgangspunkt kan det i det minste sies at «nødvendig og rimelig» gir anvisning på en skjønnsmessig vurdering av hvilke behov skadelidte kan kreve dekket.⁴³ Ytterligere retningslinjer må utledes av rettspraksis. For tingskadene er ikke «nødvendig og rimelig»-kriteriet utviklet i særlig stor grad, og klare retningslinjer for vurderingen kan ikke uten videre utledes fra rettspraksis.⁴⁴ I relasjon til personskadene har «nødvendig og rimelig»-kriteriet motsetningsvis et mer konkret innhold som følge av en mer utviklet rettspraksis.

I det følgende vil jeg gi en kort oversikt over de retningslinjene som gjelder for personskader. Disse vil utdypes nærmere og er i sentrum for analysen under kapittel 3.3.4.

Det ligger i «nødvendig og rimelig»-kriteriet et krav om *effektiv behovsdekning*, jf. Rt. 2003 s. 1358 avsnitt 44. *Nyttegraden* av de tiltak skadelidte bruker utgifter på, er også et relevant moment jf. Rt. 2002 s.1436, s. 1448. Dette siste synes imidlertid å være relevant først ved spørsmål om utgifter til dekning av sosialmedisinske behov, slik at jeg ikke vil gå nærmere inn på denne retningslinjen i løpet av avhandlingen.⁴⁵

Det har også vært tatt til orde for at det i «nødvendig og rimelig»-kriteriet ligger innbakt et krav om *nøktern behovsdekning*.⁴⁶

Endelig vil *skadelidtes tapsbegrensningsplikt* være et retningsgivende moment i vurderingen.⁴⁷ At tapsbegrensningsplikten er fremhevet som et moment i vurderingen av «nødvendig og rimelig», gjør imidlertid at tapsbegrensningspliktens rolle som en selvstendig regel i relasjon til merutgiftene er underkommunisert. Å kartlegge tapsbegrensningsplikten kun som et moment i «nødvendig og rimelig»-vurderingen er følgelig ikke særlig hensiktsmessig. Tapsbegrensningsplikten som en selvstendig regel vil derfor være gjenstand for en selvstendig analyse i neste kapittel.

2.3 Skadelidtes tapsbegrensningsplikt

---

⁴³ Tilsvarende, Nygaard (2007), s. 99

⁴⁴ Jf. kapittel 4.2

⁴⁵ Jf. kapittel 1.3

⁴⁶ Nygaard (2000) s. 434

⁴⁷ Ibid. s. 437 – 438

2.3.1 Tapsbegrensningsplikens begrunnelse og formål

Når det først har oppstått en skade, kan forholdene ligge slik til at skaden øker i omfang.

Dette gjelder både personskader og tingskader. Skadelidte kan ha blitt påført en ukomplisert sårskade som utvikler seg til en komplisert infeksjon eller at en mindre lekkasje på et bad fører til at et hus oversvømmes. I slike situasjoner fremstår det som rimelig å kreve at den skadelidte gjør sitt for å begrense omfanget av skaden etter at den har inntruffet. Eksempelvis slik at den som har blitt påført en sårskade må behandle denne for å forhindre infeksjon.

I kontraktsretten har tapsbegrensningsplikten en sterk tradisjon som gir seg utslag i flere lovbestemmelser.⁴⁸ Dette kan ses på som et utslag av lojalitetshensyn i kontraktsforhold jf. Rt. 2002 s. 123:

«ut fra den lojalitetsplikt som generelt gjelder i kontraktsforhold, har en kjøper plikt til å begrense sitt tap når selgeren misligholder» (side 179).

Tapsbegrensningsplikten i deliktserstatningsretten kan imidlertid ikke begrunnes i lojalitetssynspunkt, da det i alminnelighet ikke foreligger noe kontraktsforhold mellom skadevolder og skadelidte. Plikten må derfor begrunnes på annen måte.

I deliktserstatningsretten kan skadelidtes tapsbegrensningsplikt ses på som et utslag av prevensjonshensynet. Prevensjonshensynet er ønsket om å forebygge skaden eller ulempen, og er en grunnleggende legislativ begrunnelse for erstatningsrettsinstituttet.⁴⁹ Dersom den skadelidte vet at han må bære en del av tapet med mindre han begrenser omfanget av skaden, vil han også ha et sterkt insentiv til å begrense omfanget av skaden i den grad det er mulig.

I forlengelsen av prevensjonshensynet kan en også se hen til avgrensningshensyn.

Avgrensningshensynet betyr at den skadelidte i noen sammenhenger må tåle skade. Dersom skadelidte ser sitt hus brenne ned, skal han ikke ha full erstatning om han på et tidlig tidspunkt hadde mulighet til å slukke brannen.⁵⁰ Lødrup anfører at prevensjons- og

---

⁴⁸ Sml. Lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven – kjl.) § 70; Lov 16. juni 1989 nr. 63 om håndverkertjenester m.m for forbrukere (håndverkertjenesteloven) § 30

⁴⁹ Nygaard (2007), s. 20

⁵⁰ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 2009, s. 416 – 417

avgrensningshensynet kan strekkes så langt at den skadelidte må bære deler av tapet, selv om han ikke kan bebreides for å ikke begrense omfanget.⁵¹

Hagstrøm og Stenvik poengterer på sin side at prevensjons/avgrensningstanken ikke bør trekkes for langt. Tapsbegrensningsplikten bør ikke trekkes lenger enn plikten til å forebygge; til «i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade».⁵²

Nygaard viser til at avgrensningshensynet også kan sees på som en slags rettferdig ansvarsfordeling mellom skadevolder og skadelidte.⁵³ Den skadelidte må i noen sammenhenger tåle tap av hensyn til skadevolder. Avgrensningshensynet gir utslag i at den skadelidte må ha en eller annen form for yteplikt av hensyn til skadevolder.

Noe som kan være mistet av syne er at prevensjons- og avgrensningshensyn også begrunner «nødvendig og rimelig»-kriteriet for merutgifter: Skadelidte får ikke dekket mer enn det som er «nødvendig og rimelig» nettopp fordi skadelidte må tåle det tapet som de unødvendige og urimelige utgifter utgjør. Dette gir utslag i at «nødvendig og rimelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten sammenfaller på noen sentrale punkter. Både «supplementsprinsippet»⁵⁴ og kravet om «effektiv behovsdekning»⁵⁵ kan sies å være begrunnet i prevensjons- og avgrensningshensyn.

Hensynet til skadevolder og rettferdig ansvarsfordeling er også hovedbegrunnelsen for kravet om årsakssammenheng, herunder rettslig avgrensning av tapet.⁵⁶ I noen tilfeller må tapsbegrensningsplikten avstemmes mot reglene om årsakssammenheng. Dette er en aktuell problemstilling ved spørsmål om hvem som har risikoen for negativ effekt av et tapsbegrensningstiltak.⁵⁷

2.3.2 Generelt

Det er sikker rett at skadelidte har en alminnelig tapsbegrensningsplikt.⁵⁸ Plikten gjelder skadelidtes plikt til å begrense omfanget av skaden, og har fått kasuistiske utslag i skl. §§ 3-1

---

⁵¹ Ibid.

⁵² Hagstrøm og Stenvik, *Erstatningsrett*, 2015, s. 469

⁵³ Nygaard (2007), s. 23

⁵⁴ Nærmere om sammenhengen mellom supplementsprinsippet og tapsbegrensningsplikten i kapittel 3.3.2

⁵⁵ Nærmere om effektiv behovsdekning i kapittel 3.3.4.1

⁵⁶ Nygaard (2007), s. 352

⁵⁷ Nærmere om risikoen for negativ effekt under kapittel 3.3.4.3

⁵⁸ Jf. Rt. 2015. 989; Nygaard (2007), s. 73; Lødrup (2009), s. 416; Hagstrøm og Stenvik (2015), s. 468 – 469

andre ledd og 3-4 andre ledd, som gjelder henholdsvis inntektstap og forsørgertap.⁵⁹ Da tapsbegrensningsplikten er generell, gjelder den også for spørsmålet om skadelidtes merutgifter er erstatningsmessige. Et eksempel på dette er RG 1936 s. 394, hvor retten uttalte at skadelidte var «pliktig til å begrense skaden så meget som mulig». Derfor fikk han ikke erstatning for legeutgifter som kunne vært unngått dersom han hadde oppsøkt kommunalt sykehus.

Videre er tapsbegrensningsplikten tradisjonelt regnet for å være en uegentlig plikt.⁶⁰ I dette ligger at skadelidte ikke kan få dom for dens oppfyllelse. Konsekvensen av at plikten er oppfylt, er kun at en del av tapet må bæres av skadevolder.

I juridisk teori omtales tapsbegrensningsplikten gjennomgående som en aktivitetsplikt, slik at spørsmålet er i hvilken grad det kan kreves at skadelidte gjør noe aktivt for å begrense omfanget av skaden.⁶¹ Aktivitetsplikten kan slå ut på ulike måter og tale for ulike løsninger avhengig av det konkrete typetilfelle. Den kan eksempelvis tilsa at skadelidte må pådra seg utgifter, i form av utgifter for eksempel til operasjon. Operasjonsplikt kan imidlertid kun pålegges skadelidte etter en konkret vurdering av hvor komplisert operasjonen er og hvor stor risiko den innebærer jf. Rt. 1962 s. 938. Tapsbegrensningsplikten tilsier også at skadelidte må begrense sine utgifter ved å dekke sine behov på rimeligst mulig måte. Dette betegnes ofte som «innretningsplikten»: Skadelidte må innrette sin livsførsel etter skaden, typisk ved å søke dekning for sine behov i offentlige ytelser.⁶²

Noe som også kan sies å kjenne seg på tapsbegrensningsplikten, men som ikke er fremhevet i særlig stor grad i juridisk teori, er at plikten også bærer preg av å inneha passive elementer. At denne passive siden av tapsbegrensningsplikten har fått liten oppmerksomhet, kan ha sin bakgrunn i at aktivitetsplikten gjerne pålegger skadelidte å gjøre handlingsalternativ X fremfor handlingsalternativ Y: En må eksempelvis unngå å benytte seg av ikke-refusjonsberettiget behandling hos en privatfinansiert helseinstitusjon (Y) etter en personskaade, og heller velge offentlige behandlingsalternativer (X). Tapsbegrensningspliktens kjernepoeng er uansett at skadelidte må gjøre sitt for å begrense det totale omfanget av tapet.

---

⁵⁹ Nærmere om hjemmelsproblematikk i kapittel 2.3.3

⁶⁰ Thorson (2015), s. 165

⁶¹ Nygaard (2007), s. 73 – 74; Hagstrøm og Stenvik (2015), s. 468 – 469

⁶² NOU 1994: 20, s. 43

Tapsbegrensningsplikten vil videre være et viktig argument i retning av en løsning som begrenser det totale omfanget av skadelidtes tap.

2.3.3 Hjemmel, rettsvirkning og rettsvilkår

2.3.3.1 Innledning

Det har lenge vært uenighet om hjemmelsgrunnlaget for tapsbegrensningsplikten, herunder om plikten er en ulovfestet regel, eller om regelen kan hjemles i skl. § 5-1 nr. 2. Diskusjonen har betydning for hvilken rettsvirkning som utløses av et eventuelt mislighold av plikten, og spørsmålet om hvilke rettsvilkår som må oppfylles for at plikten skal regnes for å være misligholdt.

2.3.3.2 Hjemmel og rettsvirkning

Både Høyesterett og enkelte juridiske forfattere har uttalt at det er en «smakssak» om tapsbegrensningsplikten hjemles i skl. § 5-1 nr. 2 eller i ulovfestet rett.⁶³ Spørsmålet er om det rent faktisk er en smakssak om en hjemler tapsbegrensningsplikten i skl. § 5-1 nr. 2 eller i ulovfestet rett. Som vi vil se har nemlig hjemmelsspørsmålet betydning for rettsvirkningen av mislighold av tapsbegrensningsplikten.

Skl. § 5-1 nr. 2 lyder:

«Som medvirkning reknes [sic!] det også når den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren har latt være i rimelig utstrekning å [...]etter evne å begrense skaden» (min kursivering).

Skl. § 5-1 nr. 2 er en videreføring av de formuleringer som fulgte av straffelovens ikrafttredelseslov⁶⁴ § 25, som ikke gjaldt skadelidtes medvirkning til at skadehendelsen skjedde, men til at han ble skadet som følge av skadehendelsen.⁶⁵ Ut ifra ordlyden og

---

⁶³ Rt. 2015 s. 989 avsnitt 33; Hagstrøm og Stenvik (2015), s. 375

⁶⁴ Lov 22. mai 1902 nr. 11 straffelovens ikrafttredelseslov

⁶⁵ NOU 1977: 33, s. 33 og s. 50; Thorson (2015) s. 165

forhistorien er skl. § 5-1 nr. 2 følgelig en medvirkningsregel.⁶⁶ Nygaard mener på bakgrunn av dette at § 5-1 nr. 2 ikke hjemler tapsbegrensningsplikten.⁶⁷

Forfatterne som mener skl. § 5-1 nr. 2 hjemler tapsbegrensningsplikten, viser til Rt. 1992 s. 1469 som grunnlag for sitt syn. Saken gjaldt et tilfelle hvor en families bil ble påkjørt et par dager før de skulle på ferie. Det ble reist to hovedspørsmål. For det første om vilkåret om økonomisk tap var oppfylt i form av utgifter til å reise på ferie (forsikringsselskapet anførte at ferie og fritid er interesser av ikke-økonomisk art), og for det andre, spørsmålet om selve erstatningsutmålingen. Høyesterett svarte bekreftende på det første spørsmålet. Det er i vurderingen av det andre spørsmålet at Høyesterett viser til skl. § 5-1 nr. 2 som hjemmel for tapsbegrensningsplikten.⁶⁸

På dette grunnlag uttaler Lødrup at tapsbegrensningsplikten «bør» kunne forankres i skl. § 5-1 nr. 2.⁶⁹ Hagstrøm er av samme oppfatning, men mener at «det er mest en smakssak» om man forankrer plikten i § 5-1 nr. 2 eller i alminnelige prinsipper om årsakssammenheng.⁷⁰ Nygaard anfører på sin side at Høyesteretts henvisning til § 5-1 nr. 2 er «misvisande», basert på hans tolkning av bestemmelsen.⁷¹

Hjemmelsspørsmålet ble igjen tatt opp av Høyesterett i Rt. 2015 s. 989. Dommen gjaldt et offer for et grovt ran, som hadde fått forsikringsutbetalingen redusert tilsvarende rabatten han kunne få ved å kjøpe tilsvarende gjenstander hos en gullsmedforretning som forsikringsselskapet hadde en avtale med. Offeret krevde beløpet tilsvarende rabatten erstattet av skadevolderen da han ikke fikk dette erstattet av forsikringsselskapet. Et sentralt spørsmål for Høyesterett var om skadelidtes tapsbegrensningsplikt førte til at den skadelidte i denne situasjonen ikke kunne kreve tapet dekket. Etter å ha vist til den pågående diskusjonen i teorien om hjemmelsgrunnlaget for tapsbegrensningsplikten, samt forhistorien til skl. § 5-1 nr. 2, uttalte Høyesterett at skadelidtes tapsbegrensningsplikt følger av generell ulovfestet

---

⁶⁶ Om forskjellen mellom medvirkning og tapsbegrensning, se kapittel 1.3

⁶⁷ Nygaard (2007), s. 73

⁶⁸ Rt. 1992. s. 1467, s. 1473

⁶⁹ Lødrup (2009), s. 416 og 449

⁷⁰ Hagstrøm og Stenvik (2015), s. 375. Hagstrøm og Stenvik aktualiserer en diskusjon om tapsbegrensningsplikten kan utledes fra reglene om årsakssammenheng eller om plikten er en ren utmålingsregel. Det avgrenses mot denne diskusjonen i denne oppgaven.

⁷¹ Nygaard (2007), s. 73

erstatningsrett, men at plikten også fremgår av skl. § 5-1 nr. 2, jf. Rt. 1992 s. 1469. Hvilken hjemmel en brukte var en «smakssak».⁷²

Høyesteretts uttalelse om at hjemmelsspørsmålet er en «smakssak» skaper imidlertid uklarhet med hensyn til hva som er rettsvirkningen av misligholdt tapsbegrensningsplikt.⁷³ Dersom tapsbegrensningsplikten hjemles i § 5-1 nr. 2, så bør denne bestemmelsen også gi anvisning på hvilken rettsvirkning mislighold av tapsbegrensningsplikten innebærer. Bestemmelsen gir etter sin ordlyd imidlertid kun anvisning på hva som skal regnes for «medvirkning».

Rettsvirkningen for medvirkning følger av skl. § 5-1 nr. 1 hvor det heter at dersom skadelidte har medvirket til egen skade «kan» erstatningen settes ned skjønnsmessig ut ifra hva som finnes «rimelig» når en «tar hensyn til atferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers».

Spørsmålet er derfor om dette er forenlig med det som normalt regnes for å være rettsvirkningen av mislighold av skadelidtes tapsbegrensningsplikt.

Det kan for det første trekkes paralleller til hva som er den normale rettsvirkningen av misligholdt tapsbegrensningsplikt i kontraktsretten, som er at det tap som oppstår som følge av misligholdt tapsbegrensningsplikt ikke er erstatningsmessig. Kjl. § 70 (1) illustrerer dette, hvor det heter at den som har misligholdt sin plikt til å begrense sitt tap ved «rimelige tiltak» skal bære «tilsvarende del» av tapet. Selv om tapsbegrensningsplikten i erstatningsretten og kontraktsretten bygger på ulike begrunnelser, innebærer ikke denne forskjellen uten videre at mislighold av tapsbegrensningsplikten i kontrakts- og erstatningsretten skal utløse ulike rettsvirkninger.⁷⁴

Høyesterett problematiserer ikke rettsvirkningssiden nærmere i Rt. 2015 s. 989, men antyder hva som menes om rettsvirkningen av misligholdt tapsbegrensningsplikt på følgende måte:

«Dersom B i dette tilfellet ikke skal kunne kreve differansen mellom den takserte verdien og den lavere gjenanskaffelsesverdien erstattet av A, må det være på grunn av prinsippet om skadelidtes tapsbegrensningsplikt» (avsnitt 32).

---

⁷² Rt. 2015 s. 989, avsnitt 33

⁷³ Thorson (2015), s. 167

⁷⁴ Se kapittel 2.3.1 om tapsbegrensningspliktens begrunnelse

For Høyesterett synes det å være et spørsmål om skadelidte skal kunne kreve differansen mellom den takserte verdien og den lavere gjenanskaffelsesverdien, eller ikke. Det er med andre ord ikke et spørsmål om en skjønsmessig nedsettelse av erstatningen, slik som skl. § 5-1 nr. 2 jf. nr. 1 anviser. Heller ikke i Rt. 1992 s.1469 er rettsvirkningssiden problematisert nærmere. Høyesterett har heller ikke har referert til skl. § 5-1 nr. 2 i saker som har dreid seg om tapsbegrensningsplikt ved personskadeerstatning. Dette illustreres av Rt. 2003 s. 1358 hvor Høyesterett fremhever tapsbegrensningsplikten, men ikke stiller spørsmål om skjønsmessig reduksjon i erstatningen.⁷⁵ Spørsmålet var om behandlingsutgiftene var erstatningsmessige eller ikke.

Basert på det ovennevnte kan ikke Høyesteretts anvisning på at skl. § 5-1 nr. 2 hjemler tapsbegrensningsplikten vektlegges i for stor grad, hensyntatt at rettsvirkningssiden ikke er drøftet nærmere, og at Høyesterett i Rt. 2015 s. 989 nærmest antyder en annen rettsvirkning enn det § 5-1 nr. 2 jf. nr. 1 gir anvisning på. I så måte fremstår det som mest presist å beskrive tapsbegrensningsplikten som en ulovfestet regel.⁷⁶

2.3.3.3 Rettsvilkår

En annen side av hjemmelsdiskusjonen i relasjon til tapsbegrensningsplikten har vært vilkårssiden, herunder om mislighold av tapsbegrensningsplikten krever subjektiv skyld fra skadelidte eller om plikten er objektiv. Posisjonene til de ulike juridiske forfatterne samsvarer her i stor grad med hva som menes om hjemmelsgrunnlaget for tapsbegrensningsplikten. Nygaard, som mener tapsbegrensningsplikten er en ulovfestet regel, anfører at regelen er en objektiv utmålingsregel, og formulerer plikten som at «skadelidne må sjølv ta den tapsauke som er rimeleg å krevja at han skulle hindra».⁷⁷ Hagstrøm anfører at tapsbegrensningsplikten har et innbakt krav om egenskyld jf. formuleringen «etter evne» i skl. § 5-1 nr. 2.⁷⁸ Lødrup innehar en form for mellomposisjon, hvor han viser til at subjektiv skyld i alle fall bør være et moment i vurderingen av om plikten er brutt: «Er først evnen til stede, strekker begrensningsplikten seg langt».⁷⁹

---

⁷⁵ Rt. 2003 s. 1358, avsnitt 44

⁷⁶ Tilsvarende Thorson (2015), s. 168

⁷⁷ Nygaard (2007), s. 73

⁷⁸ Hagstrøm og Stenvik (2015), s. 469

⁷⁹ Lødrup (2009) s. 416

Spørsmålet kan isolert sett ha betydning for erstatningspliktes omfang, særlig ved drøftelsen av spørsmålet om det er skadelidte eller skadevolder som skal ha risikoen for at et tapsbegrensningstiltak skal ha effekt.⁸⁰ Legges det til grunn at tapsbegrensningsplikten er objektiv, så er det gjerne mer naturlig å legge til grunn at det er skadelidte som har risikoen for at et tapsbegrensningstiltak har effekt.⁸¹ Nygaard synes å legge seg på denne linjen i sin analyse av Rt. 1999 s. 1967, hvor han uttaler at «[a]nsvaret for utgift må avgrensast mot ineffektive tiltak» – «skadelidne har *risikoen* for at tiltaket har effekt».⁸² Dersom en ser på tapsbegrensningsplikten som subjektiv kan det være mer nærliggende å se på aktsomme tapsbegrensningstiltak, som mot formodning mislykkes og derved forøker skadelidtes tap, som innenfor skadevolders risikofære. En kan da hevde at tapsbegrensningsplikten i seg selv gir hjemmel for å kreve erstatning.⁸³ Et eksempel Thorson har brukt i denne sammenheng er tilfellet hvor tapsbegrensningsplikten pålegger skadelidte å underlegge seg risikofrie og lite omfattende operasjoner⁸⁴, men hvor operasjonen feiler og gjør skadelidte mer ufør enn han var i utgangspunktet. Dette medfører en forøkelse av skadelidtes inntektstap. Operasjonen har etter dette både vært ineffektiv, og har faktisk forøkt det totale tapet betraktelig. Likevel var det en aktsom oppfyllelse av tapsbegrensningsplikten skadelidte er ilagt, som følge av skadevolders skadevoldende handling. En kan da argumentere for at det er rimelig at konsekvensene av skadelidtes aktsomme handling – utgiftene til behandling og det ekstra inntektstapet – bæres av skadevolder. Dersom skadelidte ikke hadde utført operasjonen ville han tross alt fått redusert erstatning på grunn av at han uaktsomt misligholdt sin tapsbegrensningsplikt.

Det kan stilles spørsmål ved om en subjektiv regel vil trekke skadevolders ansvar for langt. Må skadevolder også bære risikoen for skadelidtes ytterligere inntektstap etter den feilede operasjonen, eller bare bære risikoen for selve utgiften ved operasjonen? Som jeg vil komme tilbake til senere i avhandlingen, vil reglene om rettslig årsakssammenheng, herunder adekvansbegrensningen, komme inn for å supplere og avdempe eventuelle urimelige utslag av tapsbegrensningsplikten.⁸⁵

---

⁸⁰ Thorson (2015), s. 169

⁸¹ Nærmere i kapittel 3.3.4.3

⁸² Nygaard (2000), 434 – 435

⁸³ Thorson (2015), s. 169

⁸⁴ Ibid. s. 170

⁸⁵ Nærmere i kapittel 3.3.4.3

Når dette er sagt, synes Høyesterett i Rt. 2015 s. 989 å ha lagt seg nærmest Nygaards formulering av tapsbegrensningsplikten. Fra dommens avsnitt 33 hitsettes:

«Spørsmålet blir uansett om skadelidte har unnlatt å gjøre det som med rimelighet kan forventes for å begrense tapet».

I tillegg til dette vurderer Høyesterett i Rt. 2015 s. 216 tapsbegrensningsplikten som en ren utmålingsregel, og at det i sammenheng med erstatningsutmåling «ikke er i samsvar med vanlige erstatningsrettslige prinsipper» å hensynta skadevolders skyld.⁸⁶ Høyesterett synes med dette å ta avstand fra å foreta skyldvurderinger ved spørsmål om erstatningsutmåling. Uttalelsen gjelder riktignok vurderinger av *skadevolders skyldgrad* ved erstatningsutmålingen. Koherensbetraktninger gjør det likevel naturlig å anta at tilsvarende må gjelde for skadelidtesiden. Skyldgrad er derfor ikke et moment ved spørsmålet om tapsbegrensningsplikten er overholdt, ettersom tapsbegrensningsplikten er en ren utmålingsregel.

Det er følgelig nærliggende å betegne tapsbegrensningsplikten som en *ulovfestet objektiv utmålingsregel* de lege lata. Til støtte for dette kan det særlig vises til at det ikke kan utledes fra hittidig Høyesterettspraksis at skadelidtes subjektive forhold har vært gjenstand for vurdering. Ei heller har tapsbegrensningsplikten vært brukt som et selvstendig grunnlag for å kreve erstatning, slik Thorson hevder at en subjektiv regel gir grunnlag for.⁸⁷

De lege ferenda er det likevel mye som taler for at det burde inngå subjektive momenter i vurderingen av om tapsbegrensningsplikten er overholdt. Thorson viser til at dette vil «skape en rimelig balanse» mellom skadelidtes og skadevolders interesser.⁸⁸ På den ene siden vil det stimulere til tapsbegrensning, da skadelidte ikke behøver å bekymre seg for konsekvensene av aktsomme tapsbegrensningstiltak; skadelidte er dekket dersom tiltaket feiler. Skadevolder vernes på den andre siden mot at skadelidte går for langt i å prøve ut ineffektive tiltak. Ved avstemming mot adekvansreglene er skadevolder også vernet mot de helt urimelige konsekvensene av feilede aktsomme tapsbegrensningstiltak.

---

⁸⁶ Rt. 2015 s. 216, avsnitt 27, 29 og 30

⁸⁷ Thorson (2015), s. 169

⁸⁸ Ibid. s. 171

Betydningen av diskusjonen om tapsbegrensningsplikten er subjektiv eller objektiv, i relasjon til erstatningspliktens omfang, må likevel ikke overdrives. «Nødvendig og rimelig»-kriteriet vil både avdempe urimelige utslag av en objektiv tapsbegrensningsplikt, og supplere tapsbegrensningsplikten til fordel for skadelidte.⁸⁹ Som vi vil se samsvarer gjeldende rett i relasjon til «nødvendig og rimelig»-kriteriet godt med de hensyn som begrunner en hvorfor tapsbegrensningsplikten burde være subjektiv.

2.4 Oppsummering og veien videre

Så langt har vi gått gjennom det overordnede innholdet i hva «nødvendige og rimelige utgifter» er, samt hva det overordnede innholdet i tapsbegrensningsplikten er. I relasjon til «nødvendig og rimelig»-kriteriet, er det for det første avklart at utgiftene må stå i et årsaksforhold til skaden. For det andre er det gitt en oversikt over noen retningslinjer som inngår i vurderingen av «nødvendig og rimelig»-kriteriet i relasjon til personskadene.

Tapsbegrensningsplikten er på sin side i hovedsak er en aktivitetsplikt; det stilles krav til at skadelidte opptrer aktivt for å begrense omfanget av eget tap som oppstår som følge av realskaden. Plikten har likevel mindre fremtredende passive elementer. Videre er tapsbegrensningsplikten ulovfestet, hvor rettsvirkningen av mislighold er at den del av tapet som skadelidte med rimelighet skulle ha begrenset, må bæres av ham i tilsvarende grad. Tapsbegrensningsplikten er videre objektiv i motsetning til subjektiv.

Avhandlingen vil nå se nærmere på hovedproblemstillingen, nemlig forholdet mellom «nødvendig og rimelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten i relasjon til henholdsvis personskadene (kapittel 3) og tingskadene (kapittel 4).

---

⁸⁹ Se kapittel 3.3.4.3

3 Personskader

3.1 Oversikt

«Nødvendig og rimelig»-kriteriets særtrekk i relasjon til personskadene har gitt utslag i «supplementsprinsippet» og «behovsstandarden». Disse to elementene vil utdypes nærmere under kapittel 3.2. Forholdet mellom «nødvendig og rimelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten vil være gjenstand for en nærmere analyse under kapittel 3.3

3.2 Supplementsprinsippet og behovsstandarden

I Rt. 1993 s. 1547 uttalte Høyesterett at det «offentlige tilbud må være utgangspunktet for hva som er rimelige og nødvendige utgifter som kan kreves dekket gjennom erstatningsretten», og videre at erstatningen skal «være et supplement til det offentlige tilbud for i rimelig utstrekning å avbøte følgen av skaden ytterligere».⁹⁰ Dette kalles supplementsprinsippet, og presiserer innholdet i «nødvendig og rimelig»-kriteriet. Skadelidte plikter derfor å søke dekning i offentlige ytelser. Skadevolder har på sin side ingen plikt til å erstatte de utgifter skadelidte har, i den utstrekning utgiftene går til dekning av behov som ellers dekkes av det offentlige.

Videre forutsetter «nødvendig og rimelig»-kriteriet en form for målestokk. Denne målestokken er de offentlige ytelser som tilbys skadelidte gjennom velferdsrettslige ordninger. Problemstillingen er typisk om skadelidte har rett på noe i tillegg til det han har rett på av offentlige ytelser og tilskudd. Sagt på en annen måte; har skadelidte har rett på et supplement utover det offentlige tilbudet? Hvorvidt skadelidte har rett på ytterligere erstatning har i rettspraksis og juridisk teori blitt oppstilt som et spørsmål om erstatningsretten skal legge til grunn en høyere «behovsstandard» enn den velferdsrettslige behovsstandard.⁹¹ «Behovsstandarden» kan defineres som de faktiske forutsetningene som må legges til grunn for å godkjenne tiltak og kostnadene ved disse.⁹² Eksempelvis har medlemmer av folketrygden krav på dekning av «nødvendige» utgifter til helsetjenester etter folketrygdloven § 5-1 første ledd. De faktiske forutsetningene som er «nødvendige» etter denne bestemmelsen

---

⁹⁰ Rt. 1993 s. 1547, s. 1559

⁹¹ Lødrup (2009) s. 493

⁹² Nygaard (2000), s. 433

vil utgjøre den velferdsrettslige behovsstandard. Spørsmålet er om de faktiske forutsetningene som utgjør grunnlaget for «nødvendige» helsetjenester velferdsretten, tilsvarer de faktiske forutsetningene som utgjør grunnlaget for «nødvendige og rimelige» utgifter i henhold til erstatningsretten.

Rt. 1996 s. 958 illustrerer dette godt. Førstvoterende viste til at den sakkyndiges presisering av disse forutsetningene:

«Maria som skadelidt skal ha krav på et tilbud som gir et så fullverdig liv som mulig i det omfang Maria selv er i stand til å ta i mot [sic!] og nyttiggjøre slike tilbud» (s. 967).

Førstvoterende uttaler deretter:

«Høyesteretts vurdering må ta utgangspunkt i at bare nødvendige og rimelige utgifter skal erstattes, jf [sic!] det jeg tidligere har sagt om dette. Den sakkyndiges målformuleringer kan etter mitt syn gi et visst inntrykk av at han har vurdert i forhold til en høy behovsstandard» (s. 967).

Praksis fra Høyesterett viser videre at spørsmålet om det er sammenfallende behovsstandard i velferdsretten og erstatningsretten avhenger av merutgiftens dekningsformål.⁹³ Det skilles grovt sett mellom utgifter til dekning av rent medisinske formål, sosialmedisinske formål, og sosiale formål.⁹⁴

Hva gjelder utgifter til rent medisinske formål», uttalte Høyesterett i Rt. 1993 s. 1547, på s. 1559, at det «offentlige tilbud må være utgangspunktet for hva som er rimelige og nødvendige utgifter som kan kreves dekket gjennom erstatningsretten». Dette ble presisert ytterligere i Rt. 1996 s. 958, på s. 966, hvor Høyesterett uttaler at:

«Når det gjelder behandlings- og pleieytelser med rent helsemessige siktemål, finner jeg det vanskelig å ta noe annet utgangspunkt enn at de offentlige ytelsene representerer det nødvendige og rimelige nivå også erstatningsmessig».

---

⁹³ Lødrup (2009), s. 493; se definisjon i kapittel 1.3

⁹⁴ Lødrup (2009), s. 493

Dette utgangspunktet om sammenfallende behovsstandarder ved dekning av rent medisinske behov er senere bekreftet i en rekke Høyesterettsavgjørelser.⁹⁵

Utgifter ment for å dekke sosialmedisinske behov⁹⁶ er gjenstand for en høyere behovsstandard i erstatningsretten enn i velferdsretten jf. Rt. 1996 s. 958. Erstatning for sosialmedisinske behov har en glidende overgang til erstatning som skal dekke rent sosiale behov, hvor spørsmålet om behovsstandard ikke kommer på spissen i like stor grad som for de øvrige dekningsformålene.⁹⁷

Skillet mellom behovsstandarder og supplementsprinsippet kan etter dette fremstå som uklart. Forskjellen ligger i at behovsstandarder beskriver de faktiske forutsetningene, og kostnadene ved disse, som ligger til grunn for «nødvendige og rimelige» utgifter. Supplementsprinsippet er på sin side et rent utmålingsprinsipp, som sier at erstatningen skal utgjøre et supplement til de offentlige ytelsene og at skadevolder ikke plikter å erstatte utgifter til behov som uansett dekkes av offentlige ytelser.

Kjernen i «nødvendig og rimelig»-kriteriet i relasjon til personskadene er at supplementsprinsippet er det klare utgangspunktet for vurderingen, og at vurderingen av hvilke utgifter som er nødvendige og rimelige vil måtte avgjøres ut ifra hvilken behovsstandard en setter for den aktuelle utgiften. Behovsstandarder er avhengig av merutgiftenes dekningsformål.

3.3 Særlig om forholdet til skadelidtes

tapsbegrensningsplikt

3.3.1 Oversikt

I det følgende vil jeg først undersøke sammenhengen mellom supplementsprinsippet og tapsbegrensningsplikten (kapittel 3.3.2), samt sammenhengen mellom unntaket fra supplementsprinsippet og tapsbegrensningsplikten (kapittel 3.3.3). Kapittel 3.3.4 vil se

---

⁹⁵ Rt. 1999 s. 1967, Rt. 2002 s. 1436

⁹⁶ Sosialmedisinske behov er definert i kapittel 1.3

⁹⁷ Jf. avgrensningen mot «sosiale behov» i kapittel 1.3

nærmere på vurderingselementer under «nødvendig og rimelig» kriteriet og forholdet til tapsbegrensningsplikten. Kapittel 3.3.5 og 3.3.6 tar opp spørsmål knyttet til henholdsvis erstatningsmessig dekning for merutgifter til ikke-refusjonsberettiget skolemedisinsk behandling i Norge og behandlingsutgifter pådratt i utlandet.

3.3.2 Er tapsbegrensningsplikten det samme som supplementsprinsippet?

Mye tyder på at det er vesentlige likhetstrekk mellom tapsbegrensningsplikten på den ene siden, og supplementsprinsippet (som en del av «nødvendig og rimelig»-kriteriet) på den annen side. Spørsmålet er i hvilken grad tapsbegrensningsplikten ved merutgiftserstatning er en integrert del av «nødvendig og rimelig»-kriteriet gjennom supplementsprinsippet. Sagt på en annen måte; er tapsbegrensningsplikten i realiteten det samme som supplementsprinsippet?

NOU 1994: 20 synes å legge til grunn at «innretningsplikten» er en integrert del av «nødvendig og rimelig»-kriteriet gjennom supplementsprinsippet.⁹⁸ Innretningsplikten er et element i den alminnelige tapsbegrensningsplikten.⁹⁹ Kjernen er at skadelidte må innrette sin livsførsel etter skaden. I relasjon til supplementsprinsippet er tanken at skadelidte må innrette sin livsførsel etter skaden ved å søke dekning i de offentlige ytelser han har krav på. Sagt på en annen måte kan ikke skadelidte uten videre bestemme seg for å benytte seg av ikke-refusjonsberettigete behandlingstiltak hos privatfinansierte helseinstitusjoner, og deretter kreve at skadevolder skal betale hvis behovet dekkes av et eksisterende offentlig tilbud. Utvalget viser til Høyesteretts uttalelse i Rt. 1993 s. 1547 hvor innholdet i supplementsprinsippet formuleres slik:

«Hvilke utgifter som vil være nødvendige og rimelige, må da – slik jeg ser det – vurderes i forhold til prinsippet om at erstatningen skal være supplement til det offentliges ytelser» (s. 1558).

Høyesterett sier ikke noe eksplisitt om supplementsprinsippets forhold til innretningsplikten, selv om forholdet synes å være antydnet i uttalelsen, slik utvalget i NOU 1994: 20 legger til grunn. Problematikken er heller ikke belyst i særlig stor grad i senere dommer som gjelder «nødvendig og rimelig»-kriteriet. Høyesterett foretar som regel en ren henvisning til supplementsprinsippet, slik det er uttalt av Høyesterett i Rt. 1993. 1547.

---

⁹⁸ NOU 1994: 20 s. 43

⁹⁹ Jf. kapittel 2.3.2

Rt. 2003 s. 1358 er så langt den eneste dommen hvor Høyesterett uttrykkelig sier noe om forholdet mellom tapsbegrensningsplikten og supplementsprinsippet. Her uttaler Høyesterett at:

«Skadelidte har en generell plikt til å begrense sitt tap. Det må følge av dette at han så langt som mulig, benytter offentlige – refusjonsberettigede – tilbud» (avsnitt 44).

Høyesterett fastslår at det er overlapp mellom supplementsprinsippet og tapsbegrensningsplikten. Følgelig må det også være overlapp mellom de ulike regelsettenes begrunnelse. Hvis innretningsplikten er en del av «nødvendig og rimelig»-kriteriet, har «nødvendig og rimelig»-kriteriet sin forankring i prevensjons- og avgrensningshensyn, i likhet med tapsbegrensningsplikten for øvrig.¹⁰⁰ Sagt på en annen måte må skadelidte tåle skade dersom han unødvendig forøker sitt eget tap ved å benytte seg av ikke-refusjonsberettiget behandling hos en privatfinansiert helseinstitusjon.

Dette betyr at dersom skadelidte nekter å motta offentlige ytelser, så vil dette gå til fradrag i erstatningen, idet han misligholder innretningsplikten ved å nekte å motta de offentlige ytelsene.¹⁰¹

Tapsbegrensningsplikten er imidlertid ikke avgrenset til at skadelidte må søke dekning i offentlige ytelser. Tapsbegrensningsplikten er en generell aktivitetsplikt.¹⁰² Skadelidte må gjøre aktive tiltak for å begrense det totale omfanget av skaden, derunder omfanget av det økonomiske tapet, i den grad det er rimelig å kreve.¹⁰³ Høyesterett må derfor forstås slik at tapsbegrensningsplikten, ved innretningsplikten, er en integrert del av «nødvendig og rimelig»-kriteriet gjennom supplementsprinsippet. Tapsbegrensningsplikten og supplementsprinsippet overlapper likevel ikke fullstendig.

3.3.3 Tapsbegrensningsplikten og unntaket fra supplementsprinsippet

Vi har nå sett at innretningsplikten – et element i den alminnelige tapsbegrensningsplikten – materialiserer seg i «nødvendig og rimelig»-kriteriet gjennom supplementsprinsippet. Som

---

¹⁰⁰ Jf. kapittel 2.3.1

¹⁰¹ Jf. kapittel 2.3.3.3; tilsvarende Nygaard (2000), s. 438 – 439

¹⁰² Jf. kapittel 2.3.2

¹⁰³ Jf. kapittel 2.3.2 – 2.3.3

nevnt kan aktivitetsplikten – som tapsbegrensningsplikten pålegger skadelidte – trekke i flere retninger: Skadelidte plikter å gjøre aktive tiltak, så langt det er rimelig å kreve, for å begrense det totale omfanget av tapet. En kan derfor tenke seg at det i noen tilfeller vil være velbegrunnet å gjøre unntak fra supplementsprinsippet i tilfeller hvor det ikke er mulig eller er svært vanskelig å søke dekning i offentlige ytelser, slik at utgifter til tilsvarende private ytelser kan regnes for å være erstatningsmessige. At en kan gjøre unntak fra supplementsprinsippet er på det rene.¹⁰⁴ I Rt. 1993 s. 1547 uttalte Høyesterett følgende om å gjøre unntak fra supplementsprinsippet:

«Skal man fravike prinsippet om at erstatningen skal være et supplement til offentlige ytelser, må det foreligge *særegne omstendigheter*, og ikke minst må *utgiftene stå i et rimelig forhold til det som kan oppnås gjennom en annen ordning enn det offentlige tilbud*» (s. 1559) (mine kursiveringer).

Vilkårene for å gjøre unntak fra supplementsprinsippet er at det må foreligge «særegne omstendigheter» og at utgiftene må stå i et «rimelig forhold» til det som kan oppnås gjennom en annen ordning enn det offentlige tilbud. Sistnevnte vilkår er ikke viet oppmerksomhet i senere rettspraksis og teori, og det er derfor vanskelig å si om det gir uttrykk for gjeldende rett.

Høyesterett utdyper ikke noe om begrunnelsen for å oppstille et slikt unntak. Unntaket er likevel bekreftet i flere senere høyesterettsavgjørelser, blant annet i Rt. 1996 s. 958 og Rt. 1999 s. 967 uten at unntaket underbygges tydelig. Hvorvidt Høyesterett begrunner unntaket i en aktivitetsplikt er derfor ikke avklart ut ifra disse dommene.

Rt. 2003 s. 1358 er den eneste hittidige høyesterettsavgjørelsen hvor vilkåret for å gjøre unntak fra supplementsprinsippet ble regnet for oppfylt. Dommen gjaldt et erstatningskrav fra tre menn mot en psykolog som hadde skaffet seg utuktig omgang med de tre mennene ved misbruk av stillingen som terapeut. Mennene fikk som følge av dette posttraumatisk stresslidelse, og enkelte fysiske plager. Samtlige fikk påvist en medisinsk og ervervsmessig uførhetsgrad på 50%. Erstatningskravene gjaldt dels utgifter til behandling hos en psykolog som ikke var dekket av det offentlige helseapparatet, og dels utgifter til alternative

---

¹⁰⁴ Rt. 1993 s. 1547

behandlingsmåter. Etter å ha henvist til tapsbegrensningsplikten og supplementsprinsippet uttaler førstvoterende følgende om bakgrunnen for at et ikke-refusjonsberettiget psykologtilbud ble benyttet:

«I vårt tilfelle legger jeg til grunn at i den utstrekning de ankende parter har anvendt ikke refusjonsberettiget psykologisk bistand, er det fordi det offentlige tilbudet ikke var tilgjengelig» (avsnitt 44).

Det var dokumentert at det var «stor mangel på kvalifiserte terapeuter med ledig kapasitet innen det offentlige helseapparat for den type langvarig og komplisert terapi som det her var behov for». ¹⁰⁵ Utgifter til ikke-refusjonsberettiget behandling hos psykolog ble på denne bakgrunn akseptert som erstatningsmessige.

Noen uttrykkelig redegjørelse for hvilke hensyn som begrunner et unntak fra supplementsprinsippet gjøres ikke. Saken danner imidlertid grunnlag for å illustrere unntakets sammenheng med tapsbegrensningsplikten, om enn med visse modifikasjoner i faktum. Det kan forutsettes at formålet med behandlingen er å helbrede den psykiske lidelsen, og at behandlingen skal gjøre de skadelidte i stand til å leve et normalt liv med en så lav uførhetsgrad som mulig. De skadelidte oppdager at et offentlig tilbud ikke tilgjengelig, men at de kan få behandling hos en privatfinansiert psykolog. Etter nærmere undersøkelser får de forespeilet at de kan redusere uførhetsgraden til 50%, ned fra dagens 80%, gjennom psykologbehandling. De takker imidlertid nei, og inntektstapet deres i erstatningssaken blir 30% større enn det inntektstapet ville vært med psykologbehandling. I dette tilfellet kan det argumenteres for at de har misligholdt tapsbegrensningsplikten ved ikke aktivt å benytte seg av tiltak som kan gi dem en lavere uførhetsgrad, og tilsvarende lavere inntektstap. Parallellen med operasjonsplikten ¹⁰⁶ – et utslag av tapsbegrensningsplikten – fremstår som tydelig: Det er et rimelig tapsbegrensningstiltak å gjennomføre ikke-refusjonsberettiget psykologbehandling som er egnet til å senke det totale omfanget av tapet. Avgrensningshensyn vil her tilsi at det er skadelidte som må bære tapet som oppstår som følge av manglende psykologbehandling.

---

¹⁰⁵ Rt. 2003 s. 1358 avsnitt 44

¹⁰⁶ Nærmere om operasjonsplikt i kapittel 2.3.2

På bakgrunn av dette er det nærliggende å trekke den slutning at unntaket fra supplementsprinsippet, i alle fall delvis må være begrunnet i tapsbegrensningsplikten, herunder aktivitetsplikten. Poenget er at «nødvendig og rimelig»-kriteriet ikke skal være et hinder for at skadelidte lojalt oppfyller sin tapsbegrensningsplikt.

Hva gjelder det materielle innholdet i unntaksregelen har Høyesterett ikke gitt andre retningslinjer for hva som skal til for at det foreligger «særegne omstendigheter», enn at det kun er de «helt spesielle forhold» som kan danne grunnlag for å gjøre unntak fra supplementsprinsippet, jf. mindretallets uttalelser i Rt.2002 s. 1436, s. 1450. I og med at Rt. 2003 s. 1358 er den eneste avgjørelsen hvor det er gjort unntak, er nok mindretallets uttalelse svært treffende for hva som er rettstilstanden. I Rt. 2003 s. 1358 var vilkåret oppfylt fordi det var:

«stor mangel på kvalifiserte terapeuter med ledig kapasitet innen det offentlige helseapparat for den type langvarig og komplisert terapi som det her var behov for» (avsnitt 44).

Ut ifra dette kan det som et minimum slutes at der det offentlige tilbudet av langvarige behandlinger ikke er tilgjengelig, vil vilkåret om «særegne omstendigheter» være oppfylt, slik at skadelidte kan benytte seg av privatfinansierte helsetjenester. Både påløpte og fremtidige merutgifter vil da kunne kreves dekket.

Så langt jeg kan se avgjorde Høyesterett i Rt. 2003 s. 1358 også hvilke behandlingsutgifter som *ikke* er gjenstand for en vurdering av om unntaket fra supplementsprinsippet er oppfylt. Høyesterett uttalte at:

«utgifter – med et klart forbedringssiktemål – står i en annen stilling enn *de mer langvarige fremtidige utgifter til pleie, omsorg og tilsyn*, der det offentlige tilbudet i utgangspunktet må danne en grense for det som er erstatningsberettiget» (avsnitt 44) (mine kursiveringer).

Det synes som om Høyesterett med dette oppstiller et skille mellom langvarige og kortvarige behandlingstiltak. Dette ble fulgt opp i Rt. 2010 s. 1547 hvor høyesterett uttalte om merutgifter til fysioterapibehandling:

«[s]lik jeg forsto de sakkyndige, vil det i et slikt tilfelle ikke være medisinsk nødvendig eller vanlig med *langvarig* fysioterapibehandling» (avsnitt 74) (min kursivering).

Det er på denne bakgrunn nærliggende å konkludere med at unntaksregelen kun kommer til anvendelse ved spørsmålet om skadelidte kan kreve dekket utgifter til «langvarig» behandling, pleie, omsorg og tilsyn med rent medisinsk siktemål.

For behandlingsutgifter med et «klart forbedringssiktemål» over en kortere tidsperiode gjelder en høyere behovsstandard, slik at skadelidte ikke plikter å kun holde seg til det offentlige tilbudet. Tidsperspektivet som ble lagt til grunn for slike merutgifter var tre til fem år i Rt. 2003 s. 1358.¹⁰⁷ Denne oppfatningen om behovsstandarden synes også å ha blitt lagt til grunn av Askeland-utvalget¹⁰⁸ og i underrettspraksis.¹⁰⁹ Med dette utgangspunktet vil det være lettere å analysere «nødvendig og rimelig»-kriteriet i relasjon til behandlingsutgifter og hvilken rolle tapsbegrensingsplikten spiller i så henseende.

3.3.4 Nærmere om vurderingselementer under «nødvendig og rimelig»-kriteriet

3.3.4.1 Betydningen av subjektiv effekt i «nødvendig og rimelig»-vurderingen

Selv om Høyesterett opererer med en høyere erstatningsrettslig behovsstandard for utgifter med et klart forbedringssiktemål, er det ikke slik at skadelidte kan pådra seg utgifter til en hvilken som helst behandling eller hvilket som helst tiltak. Både «nødvendig og rimelig»-kriteriet og skadelidtes tapsbegrensingsplikt tilsier at behandlingen eller tiltaket må være *egnet* til å bøte på følgene av skaden. Det stilles et krav om effektiv behovsdekning.¹¹⁰ Motsetningsvis er behandlingen neppe «nødvendig», ei heller egnet til å begrense det totale omfanget av skaden/tapet. Videre vil det være rimelig å kreve av skadelidte at han avstår fra å pådra seg utgifter til behandling eller tiltak som ikke har effekt.

---

¹⁰⁷ Rt. 2003 s. 1358 avsnitt 44

¹⁰⁸ NOU 2011: 16 s. 24

¹⁰⁹ Se LB-2003-20265; LB-2003-10763; LH-2006-100824

¹¹⁰ Jf. Rt. 2003 s. 1358

Det er i denne sammenheng uomtvistet at utgifter til refusjonsberettigede behandlingsytelser med påvist objektiv effekt er erstatningsmessige. Typiske utgifter vil her være egenandeler knyttet til legebehandling i offentlig helsevesen.

Det oppstår imidlertid spørsmål om i hvilken grad skadelidtes subjektive effekt av en behandlingsform eller et tiltak kan vektlegges i vurderingen av om utgiften er «nødvendig og rimelig».

Illustrerende for spørsmålet er Rt. 1975 s. 670. Saken gjaldt spørsmål om en tysker, som ble alvorlig skadet i en trafikkulykke, kunne kreve erstattet reiseutgifter som henholdsvis skadelidtes foreldre, forlovede og søster pådro seg for å besøke ham. Om betydningen av pårørendes nærvær i sammenheng med alvorlige ulykker uttalte Høyesterett at: «også slike besøk kan være nødvendige ledd i den medisinske behandling av skadelidte, idet sykehuset kan ha behov for opplysninger eller råd fra de pårørende, og skadelidte kan ha særlig behov for kontakt med dem». Høyesterett godkjente derfor foreldrenes reiseutgifter som erstatningsmessige. Forlovedens reiseutgifter ble erstattet under tvil, da Høyesterett viste til at: «Hennes nærvær kunne kanskje tenkes å være av noen betydning for helbredelsen av skadelidte». Det ble også vist til at hun ledsaget skadelidte hjem til Tyskland, slik at hennes nærvær fikk en faktisk betydning for skadelidte. Søsterens reiseutgifter ble imidlertid ikke dekket, idet det ikke var grunnlag for «[...] å anta at søsterens nærvær kunne være av vesentlig betydning for behandlingen av Basseler, eller at det ellers var nødvendig at hun møtte fram i tillegg til de øvrige pårørende».¹¹¹

Avgjørelsen tilsier at et tiltak må ha en form for positiv effekt på skadelidte, men er ellers ikke særlig klargjørende. Mer utdypende er NOU 1994: 20 hvor utvalget kommenterer hvilke krav som må stilles til behandlingens effekt:

«Dette moment har særlig vekt hvor f.eks. skadelidte krever erstatning for utgifter til behandling, hva enten dette dreier seg om mer bagatellmessige beløp til medisiner eller behandling hos fysioterapeut til omfangsrike behandlingsopphold. Kan det sannsynliggjøres at behandlingen har en *varig positiv medisinsk effekt på skadelidte*, vil utgiftene til den kunne kreves erstatte. Hvis behandlingen ikke virker eller kun

---

¹¹¹ Se Rt. 1975 s. 670, s. 671 – 672

virker lindrende i et begrenset tidsrom, er det tvilsomt hvor langt erstatningsplikten rekker; her må det i alle tilfelle foretas en konkret vurdering» (s. 43) (min kursivering).

Utvalget fremhever behandlingens *positive medisinske effekt på skadelidte*. Med andre ord om behandlingen har en påviselig subjektiv effekt. At utvalget benytter formuleringen «medisinsk effekt» reiser imidlertid spørsmålet om effekten av behandlingen må være anerkjent av skolemedisinen.

Dette var et aktuelt spørsmål i Rt. 1999 s. 1967. Saken gjaldt en 45-årig kvinne som var blitt 100% medisinsk og ervervsmessig ufør etter en bilulykke. Som ledd i tiltak for å bedre hennes helsetilstand tok hun flere behandlingsopphold i USA, hvor hun undergikk ulike eksperimentelle behandlingsformer. Utgangspunktet for Høyesterett var at for «behandlingsytelser med rent helsemessig formål» representerer «det offentliges tilbud [...] det nødvendige og rimelige nivå også erstatningsmessig». Høyesterett uttalte videre om de eksperimentelle behandlingene at det var dokumentert at disse ikke var «alminnelig anerkjent». Videre la Høyesterett til grunn de sakkyndiges rapport, hvor konklusjonen var at behandlingene skadelidte hadde undergått «ikke har hatt effekt på hennes funksjoner utover det som kunne oppnås ved behandling i Norge». Det kunne likevel ikke utelukkes at behandlingen «kan ha virket positivt» på skadelidte, men at dette uansett var «temporært».

Dette kan tyde på at behandlingsformer som ikke er skolemedisinsk anerkjent kan være erstatningsmessige, men at det må stilles et krav om at de forbedrer skadelidtes funksjoner i større grad enn at de er lindrende. At lindrende behandling ikke ble erstattet i denne saken kan imidlertid ha sammenheng med at behandlingsutgiftene som ble krevet dekket var svært høye, henholdsvis 2,5 millioner kr for påførte behandlingsutgifter og 2,75 millioner kr for fremtidige behandlingsutgifter.¹¹² Erstatningsposten for inntektstap var motsetningsvis 1,6 millioner kr.¹¹³ Misforholdet mellom merutgiftstapet og inntektstapet danner grunnlag for å anta at tapsbegrensningsplikten trakk sterkt i retning av at behandlingsutgiftene ikke var erstatningsmessige; så store behandlingsutgifter var ikke erstatningsmessige da behandlingen i beste fall var lindrende, og heller ikke var egnet til å redusere skadelidtes totale tap. Tvert imot ble tapet forøkt med flere millioner kroner. Dommen utelukker imidlertid ikke at en kan

---

¹¹² Rt. 1999 s. 1967, s. 1974

¹¹³ Ibid. s. 1969

få erstattet utgifter som har lindrende effekt, slik at det står noe åpent hvor store utgifter en kan pådra seg til lindrende behandling. I henhold til gjeldende rett er det mulig at skadelidte kunne blitt tilkjent noe merutgiftserstatning for lindrende tiltak.¹¹⁴

Spørsmålet om medisinsk effekt kom også på spissen i Rt. 2003 s. 1358. Erstatningskravet gjaldt delvis alternative behandlingsformer. Høyesterett uttalte om dette:

«Når det dernest gjelder de mer alternative behandlingsformer, må det – slik jeg ser det – trekkes en grense mot det som ikke kan anses medisinsk relevant. Men innenfor en slik ramme bør rettsvesenet være varsom med ytterligere å overprøve tilbud som den skadelidte benytter seg av for å bli frisk eller for å bedre sin helse, ganske særlig når behandlingen allerede er gjennomført» (avsnitt 44).

Erstatning for utgifter til alternative behandlingsformer ble på denne bakgrunn godkjent som erstatningsmessige. Det var dokumentert at de alternative behandlingsformene hadde en subjektiv effekt på de skadelidte, slik at behandlingen kunne regnes for å være «medisinsk relevant». Kjernen er med andre ord at en behandlingsform er medisinsk relevant så lenge det kan dokumenteres at behandlingen har en påviselig positiv (subjektiv) effekt på skadelidte. Det er følgelig ikke et krav at behandlingsformen som skadelidte velger, er skolemedisinsk anerkjent.

Det er videre interessant å se hvordan behandlingsutgiftene i saken ga direkte utslag i posten for inntektstaperstatning, noe som også kan være med på å begrunne hvorfor det var rimelig å tilkjenne de skadelidte erstatning for utgifter til alternativ behandling. Høyesterett la til grunn at kombinasjonen av psykologbehandling og alternativ behandling, hadde potensiale til å få samtlige skadelidte ned fra en uførhetsgrad på 50% til 20%, ved behandling gjennom 3-5 år.¹¹⁵ Inntektstaperstatningsposten for én av de skadelidte ble redusert fra 2,5 millioner kr, til 1,1 millioner kr.¹¹⁶ Merutgiftsposten utgjorde motsetningsvis kr 547 000 for påførte merutgifter, og 80 000 kr per år i 5 år for fremtidige merutgifter.¹¹⁷ Gjennom merutgifter til behandling reduserte skadelidte dermed det totale tapet med ca. 453 000 kr. Det var også

---

¹¹⁴ Se kapittel 3.3.4.2

¹¹⁵ Rt. 2003 s. 1358 avsnitt 57 og 62

¹¹⁶ Ibid. avsnitt 58

¹¹⁷ Ibid, avsnitt 54 og 59

lignende reduksjoner i det totale tapet for de øvrige skadelidte, om enn med ulike beløp. Dette står i motsetning til Rt. 1999 s. 1967, hvor behandlingsutgiftene forøkte skadelidtes totale tap med flere millioner kroner.

Tapsbegrensningsplikten synes derfor til en viss grad å ha spilt en bakgrunnsrolle i Rt. 2003 s. 1358; alternativbehandlingen var et aktivt tapsbegrensningstiltak som hadde subjektiv effekt. De skadelidte hadde gjort det som med rimelighet kunne forventes for å begrense det totale omfanget av tapet. Behandlingsutgiftene var derfor erstatningsmessige.

3.3.4.2 Erstatning for lindrende behandling

Rt. 1999 s. 1967 reiser spørsmålet om i hvor stor grad utgifter som går til lindrende behandling er erstatningsmessige. Forarbeidene nevner at det er usikkert hvor langt erstatningsplikten rekker når det kommer til lindrende tiltak, men at det må foretas en «konkret vurdering».¹¹⁸ Rt. 1999 s. 1967 er den eneste Høyesterettsavgjørelsen som behandler dette spørsmålet. Selv om den rettskildemessige vekten til underrettspraksis har ytterst begrenset vekt, vil det være av interesse å se hen til underrettspraksis for å illustrere problemstillingen.

LB-2003-10763 er et eksempel på at skadelidte ble tilkjent utgifter til lindrende behandling. Saksforholdet gjaldt en 40 år gammel mann, som satt i en stillestående bil. Bilen ble påkjørt bakfra av en bil som kjørte i 75 km/t. Som følge av dette fikk han nakkesleng og medfølgende fysiske plager. Retten la til grunn at skadene ga ham en ervervsmessig uførhet på 20%. Et sentralt spørsmål i saken var hvorvidt skadelidtes utgifter til fysikalsk behandling og akupunktur var erstatningsmessige. Skadelidtes samlede merutgiftskrav for behandlingene var ca. kr 350 000 Om utgiftenes erstatningsmessige vern uttalte lagmannsretten:

«Lagmannsretten konstaterer at A har opplevd den behandling han har hatt til nå som nyttig, både som lindring og for å opprettholde arbeidsevnen og finner det er godtgjort at fysikalsk behandling og veiledning, som er tilpasset skaden, i en viss utstrekning bør erstattes i framtiden. Det samme gjelder noe akupunkturbehandling».

---

¹¹⁸ NOU 1994: 20 s. 43

De pådratte merutgiftene på kr. 54 000 ble på denne bakgrunn regnet som erstatningsmessige. Når det gjaldt de fremtidige merutgiftene regnet lagmannsretten det som «rimelig og nødvendig» at han bare fikk dekket «et visst antall behandlinger», da dette var «vesentlig for at han skal kunne opprettholde den relativt høye grad av arbeids- og funksjonsevne han har hatt til nå». Begrunnelsen for at skadelidte ikke fikk dekket utgiftene for alle behandlingene han mente han trengte, var at de sakkyndige var uenige om behandlingens effekt. De fremtidige merutgiftene ble følgelig kun delvis dekket, og han ble tilkjent kr. 175 000 for fremtidig merutgiftstap.

Til tross for at de sakkyndige var uenige om behandlingens objektive effekt synes dermed lagmannsretten å ha vektlagt skadelidtes subjektive effekt av behandlingen ved vurderingen av om utgiftene var erstatningsmessige. Effekten var imidlertid begrenset til å bare være «lindrende», og være egnet til å «opprettholde» mannens arbeidsevne på 80% (20% ervervsufør). Utgiftene var videre beskjedne i forhold til inntektstapsposten, både påført og fremtidig, som påløp seg til kr 2,89 millioner. Tanken bak lagmannsrettens vektlegging av at tiltaket var egnet til å opprettholde arbeidsevnen, må ha vært at inntektstapsposten kunne forøkt seg betraktelig uten pådratte og fremtidige utgifter til behandling, og at utgiftene til behandling ikke var urimelig høye sett i forhold til tiltakets effekt. Utgiften bidro i så måte med på å begrense skadelidtes totale tap.

LB-2003-20265 er et annet eksempel på at skadelidte ble tilkjent utgifter til lindrende behandling. Saken gjaldt en kvinne som ble 100% uføretrygdet etter en nakkeslengulykke. Kvinnen krevde erstatning på kr. 182 782 for utgifter til fysikalsk behandling, som sammenligningsvis utgjorde 9% av inntektstapskravet på kr. 2 millioner. Det var ikke bevist at tiltaket hadde noen effekt. Retten kom likevel til at da tiltaket hadde lindrende virkning for skadelidte skulle hun få erstatning på kr. 60 000 for merutgifter til fremtidig fysikalsk behandling

Denne saken skiller seg fra LB-2003-10763, da skadelidte i LB-2003-20265 var 100% ervervsmessig ufør. Skadelidte kunne ikke opprettholde arbeidsevnen gjennom tiltak som ga lindrende effekt. Merutgiftene forøkte derfor det totale tapsomfanget. Isolert sett så kan det hevdes at utmålingen i relasjon til sistnevnte dom, strider mot tapsbegrensningsplikten. Samtidig opptrer tapsbegrensningsplikten og «nødvendig og rimelig»-kriteriet i samspill. I

henhold til behovsstandarden som er satt for behandlingsutgifter med et klart forbedringsiktemål¹¹⁹ fremstår det som rimelig å tilkjenne noe erstatning for lindrende tiltak, fordi merutgiftene er beskjedne sett i forhold til øvrige tapsposter. Ettersom tiltaket i den aktuelle dommen ikke hadde noen effekt utover det lindrende, var det imidlertid ikke rimelig at hun skulle få merutgiftserstatning på en sum tilsvarende 9% av inntektstapserstatningen; skadelidte måtte begrense sine merutgifter i takt med behandlingstiltakets effekt.

I LH-2006-100824 ble skadelidte ikke tilkjent erstatning for fremtidige merutgifter som ga lindrende effekt. Saken gjaldt en skadelidt som hadde fått nedsatt medisinsk og ervervsmessig funksjonsevne som følge av en bilulykke. Skadelidte oppsøkte ulike alternative behandlingstiltak som virket lindrende, og krevde merutgiftene på ca. kr. 107 000 erstattet. Inntektstapserstatningen ble motsetningsvis fastsatt til kr. 303 000. Lagmannsretten uttalte om behandlingsutgiftene at «utgiftene til behandlingen [ikke] står i [et] rimelig forhold til den lindring A måtte ha». Lagmannsretten avviste følgelig at skadevolder pliktet å erstatte behandlingsutgiftene til alternativ behandling. Dette ble delvis begrunnet med manglende dokumentasjon på at tiltaket hadde lindrende effekt. Lagmannsretten utelukker likevel ikke utgifter til lindrende tiltak kan være erstatningsmessige dersom de står «i [et] rimelig forhold til den lindring» skadelidte måtte ha.

Spørsmålet som oppstår etter dette er om samspillet mellom «nødvendig og rimelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten tilsier at skadelidte har rett på forholdsmessig dekning av utgifter til lindrende tiltak.

Mye tyder på at lindrende behandlingstiltak er behandlingstiltak med et «klart forbedringsiktemål». Det opereres derfor med en noe høyere erstatningsrettslig behovsstandard enn i velferdsretten. Dette taler for at skadelidte bør ha et visst dekningsnivå for lindrende behandling. Tapsbegrensningsplikten tilsier motsetningsvis at merutgifter som øker det totale omfanget av tapet ikke er dekningsmessige. I den grad lindrende behandling ikke bidrar til å senke skadelidtes totale tapsomfang, er det derfor motstrid mellom erstatningsmessig dekning for lindrende behandling og tapsbegrensningsplikten. En måte å harmonisere regelsettene på er å legge til grunn et forholdsmessighetsprinsipp ved utmålingen. Dette synes lagmannsretten å gjøre i LH-2006-100824 ved å uttale at utgiftene

---

¹¹⁹ Jf. Rt. 2003 s. 1358

må stå i et «rimelig forhold til den lindring A måtte ha». På denne måten får skadelidte et visst dekningsnivå for lindrende behandling i den grad han kan dokumentere lindrende effekt, samtidig som skadevolder vernes mot at skadelidte bruker alt for store summer på tiltak som ikke senker det totale tapsomfanget. Tapsbegrensingsplikten taler videre med tyngde for at skadelidte bør oppnå et høyere dekningsnivå dersom den lindrende behandlingen opprettholder skadelidtes arbeidsevne.

Hvorvidt dette forholdsmessighetsprinsippet er å regne som gjeldende rett er imidlertid uklart. Høyesterett har på den ene siden ikke uttalt et slikt prinsipp uttrykkelig. Askeland-utvalget legger likevel til grunn at en forholdsmessighetsbetraktning er sentral i vurderingen for om utgiftene er erstatningsmessige.¹²⁰ Vurderingene Høyesterett foretar i sammenheng med erstatningsutmålingen i Rt. 1999 s. 1967 og Rt. 2003 s. 1358 kan videre indikere at en forholdsmessighetsbetraktning spiller en sentral rolle i utmålingen.¹²¹ Også underrettene synes å praktisere en forholdsmessighetsbetraktning i sine vurderinger. Askeland-utvalgets uttalelser, sammenholdt med utmålingsvurderingene som gjøres i Høyesterett og underrettene tilsier derfor at det gjelder et forholdsmessighetsprinsipp ved utmåling av merutgiftserstatning. Koherensbetraktninger tilsier videre at et forholdsmessighetsprinsipp gjelder for behandlingsutgifter generelt, og ikke kun for lindrende tiltak.

3.3.4.3 Særlig om risikoen for at et tiltak har effekt

Vi har nå sett at subjektiv effekt av behandlingen er et sentralt moment ved spørsmål om en behandlingsform skal være erstatningsmessig. Dersom behandlingen ikke har effekt, verken subjektiv eller objektiv, er utgiften til behandlingen heller ikke erstatningsmessig. En nærliggende slutning er derfor at skadelidte har risikoen for at behandlingstiltak som iverksettes har effekt.

Det er særlig to problemstillinger som kommer på spissen i denne sammenheng. For det første kan det spørres om i hvilken utstrekning skadelidte har en utprøvingsrett med hensyn til tiltak som har et klart forbedringssiktemål. For det andre oppstår det et spørsmål om hvem som har risikoen for at et tiltak som har et klart forbedringssiktemål ender opp med en negativ effekt på skadelidte, slik at skadelidtes totale tap øker i omfang.

---

¹²⁰ NOU 2011: 16 s. 253

¹²¹ Se omtale av erstatningsutmålingen i dommene under kapittel 3.3.4.1

Hva gjelder spørsmålet om skadelidte har en utprøvningsrett, tyder premissene i Rt. 1999 s. 1967 på at Høyesterett avviser dette. Høyesterett fremhever at:

«Når det gjelder virkningen av behandlingene for A, har den sakkyndige ut fra det skriftlige materialet i saken og sine undersøkelser av henne, konkludert med at treningsoppholdene utenlands ikke har hatt effekt på hennes funksjoner utover det som kunne oppnås ved behandling i Norge» (s. 1974).

Merutgiftserstatning ble ikke tilkjent blant annet på grunnlag av tiltakets manglende effekt

Dommen synes å være i tråd med Askelands synspunkt om at tapsbegrensningstiltak hører inn under skadelidtes risikofære; «Hvis skadelidte pådrar seg utgifter til tiltak som må antas å falle inn under hans tapsbegrensningsplikt, må imidlertid skadelidte selv dekke disse».¹²²

Rt. 1999 s. 1967 er imidlertid kritisert i av Nygaard for å være for hard mot skadelidte. Nygaard uttaler at man burde «leggja inn ein margin, slik at ein la avgjerande vekt på om skadelidne hadde *rimeleg grunn* til å velja tiltaket og gjennomføra det, jamvel om det i etterhand viste seg unyttig».¹²³ Synspunktet til Nygaard er her i tråd med hensynet til rettferdig ansvarsfordeling.¹²⁴

Det har skjedd en rettsutvikling siden Rt. 1999 s. 1967 i favør hensynet til skadelidte og rettferdig ansvarsfordeling. I Rt. 2000 s. 441 ble det lagt til grunn at skadelidte har en viss utprøvningsrett. Saken gjaldt en kvinne som fikk store problemer med nakkesmerter etter en bilulykke. Hun krevde erstatning for utgifter til fysikalsk og kiropraktisk behandling. Til tross for stor tvil om behandlingens effekt, uttalte Høyesterett følgende om en utprøvningsrett for skadelidte:

«Jeg kan også slutte meg til lagmannsrettens bemerkninger om at det er rimelig at en person med så store plager som A har, i de første årene prøver ut om det finnes virksomme behandlingsmetoder, men at det ikke kan kreves at skadevolderen skal dekke fortsatte utgifter hvis tiltakene viser seg å ha liten eller ingen varig effekt» (s. 450).

---

¹²² Askeland, «Erstatning for preventive utgifter», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 2010, s. 1 – 72, s. 13 – 14

¹²³ Nygaard (2000) s. 435

¹²⁴ Jf. kapittel 2.3.1

Tilsvarende synspunkt ble lagt til grunn i Rt. 2003 s. 1358 hvor Høyesterett uttaler at:

«Rettsvesenet [bør] være varsom med ytterligere å overprøve tilbud som den skadelidte benytter seg av for å bli frisk eller for å bedre sin helse, ganske særlig når behandlingen allerede er gjennomført» (avsnitt 44).

Dommene tilsier at skadevolder har risikoen for de behandlingstiltak skadelidte prøver ut, men at risikoen gradvis flytter seg over på skadelidte etter hvert som det blir klart at tiltakene ikke har noen effekt. Dette kan oversettes til en tapsbegrensningstanke; tapsbegrensningsplikten blir gradvis et sterkere argument i retning av å avbryte en behandling, etterhvert som tiden viser at den aktuelle behandlingen ikke har effekt.

Gjeldende rett er derfor at skadelidte har en viss utprøvsrett de første årene etter ulykken med hensyn til å prøve ut ulike behandlingstiltak. Dette står i et spenningsforhold mot den objektive tapsbegrensningsplikten som tilsier at skadelidte skal ha risikoen for tiltakets effekt. «Nødvendig og rimelig»-kriteriet avbøter imidlertid de negative effekter som oppstår av at tapsbegrensningsplikten er objektiv¹²⁵, ved at en oppnår en rettferdig risikofordeling mellom skadelidte og skadevolder.

Neste spørsmål er hvorvidt det er skadelidte eller skadevolder som har risikoen for at en utgift fører til negativ effekt. Forutsetningen er at den negative effekten ikke er påført av en ny uaktsom skadevolder, slik at spørsmålet koker ned til en risikofordeling mellom skadelidte og (opprinnelig) skadevolder. Eksempelvis hvis skadelidte plikter å utføre en ukomplisert og relativt risikofri operasjon ved kneskade han er påført.¹²⁶ Operasjonen fører mot all sannsynlighet til en infeksjon som gjør at han mister beinet. Skadelidte har i dette tilfellet overholdt sin tapsbegrensningsplikt, men konsekvensen blir at skadelidtes tap er større enn det hadde vært dersom latt være å utføre operasjonen. Han har pådratt seg en ineffektiv merutgift og formodentlig fått et økt inntektstap.

---

¹²⁵ Se kapittel 2.3.3.3

¹²⁶ Skadelidte kan ilegges en operasjonsplikt jf. kapittel 2.3.2

Skadelidte har på den ene siden en utprøvningsrett med hensyn til tiltak han benytter seg av «for å bli frisk eller for å bedre sin helse». ¹²⁷ Slike tiltak skal rettsvesenet være «varsom» med å overprøve» og «særlig når behandlingen er gjennomført». ¹²⁸ En logisk konsekvens av utprøvningsretten synes dermed å være at skadevolder har risikoen for selve merutgiften som skadelidte pådrar seg for å bedre sin helse, selv om merutgiften gir utslag i negativ effekt på skadelidte. I eksempelet ovenfor vil dermed skadelidte bære utgiften til operasjonen. På den annen side taler avgrensningshensyn for at skadelidte må bære risikoen for et eventuelt økt inntektstap som følge av den negative effekten. For å oppnå en rettferdig risikofordeling mellom skadelidte og skadevolder burde derfor det økte inntektstapet regnes som inadekvat for skadevolder etter reglene om årsakssammenheng. Skadelidte må derfor bære risikoen for det økte inntektstapet som oppstår som følge av operasjonen. ¹²⁹ Dette vil være et typisk tilfelle hvor «nødvendig og rimelig»-kriteriet, samt tapsbegrensningsplikten, må avstemmes mot reglene om årsakssammenheng, herunder rettslig avgrensning av tapet.

3.3.4.4 Er «nøkternhetskravet» i realiteten det samme som skadelidtes tapsbegrensningsplikt?

Nygaard har anført at «nødvendig og rimelig»-kriteriet stiller «visse krav til nøkternhet. Utgifter for å imøtekoma skadelidnes medisinske funksjonelle behov må vera nødvendige og rimelege i den forstand at tiltaka ligg *innan naturleg nøkterne rammer*». ¹³⁰ Dette «nøkternhetskravet» verken utdypes eller presiseres nærmere. Nygaard erkjenner at uttrykket «nøkternhet» ikke har blitt brukt i rettspraksis, men at ingen likevel har imøtegått at det må stilles et slikt krav. Spørsmålet er om Nygaards formulering av et «nøkternhetskrav» oppstiller ytterligere plikter for skadelidte enn det som allerede følger av tapsbegrensningsplikten.

Kjernen i tapsbegrensningsplikten er at skadelidte må gjøre sitt for å begrense det totale omfanget av tapet. Oppfyllelse av plikten kan skje både ved aktive og passive tiltak. ¹³¹ Det er nærliggende å forstå «nøkternhetskravet», slik Nygaard formulerer det, som at skadelidte ikke kan pådra seg større utgifter enn det skadelidtes behov tilsier. Sagt på en annen måte må han

---

¹²⁷ Rt. 2003 s. 1358, avsnitt 44

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Reglene om årsakssammenheng er begrunnet i avgrensningshensyn jf. kapittel 2.1; Tilsvarende Thorson (2015), s. 170

¹³⁰ Nygaard 2000, s. 434; tilsvarende NOU 1994: 20 s. 42 med henvisning til Nygaard

¹³¹ Jf. kapittel 2.3.2

unngå å pådra seg utgifter som innebærer unødvendig store kostnader, og aktivt velge utgiftsbesparende tiltak. Dette er imidlertid en integrert del av skadelidtes tapsbegrensningsplikt.¹³² Et krav om nøkternhet er på sin side ikke formulert i rettspraksis, slik Nygaard selv påpeker, og pålegger skadelidte ikke ytterligere plikter enn det som allerede følger av tapsbegrensningsplikten. Det antas derfor at det Nygaards formulering av et nøkternhetskrav i realiteten er en beskrivelse av samspillet mellom den aktive siden og den passive siden av skadelidtes tapsbegrensningsplikt.

3.3.5 Ikke-refusjonsberettiget skolemedisinsk behandling hos privatfinansiert helseinstitusjon ved lang ventetid i offentlige helsevesen

I noen tilfeller kan det påløpe svært lang ventetid i offentlig helsevesen på ulike behandlinger. Da kan det spørres om i hvilken grad skadelidte kan kreve dekket utgifter til ikke-refusjonsberettiget skolemedisinsk behandling hos en privatfinansiert helseinstitusjon.

Ventetid i offentlige helsevesen er noe som av naturlige årsaker må regnes med i den velferdsrettslige behovsstandard, og følgelig i den erstatningsrettslige behovsstandard. Ved langvarige behandlingstiltak er behovsstandard i velferdsretten og erstatningsretten den samme.¹³³ Dersom det er tale om *langvarig* ikke-refusjonsberettiget behandling hos privatfinansiert helseinstitusjon, må det derfor foreligge «særegne omstendigheter» hvis utgiftene til behandlingen skal være erstatningsmessige.¹³⁴

En kan likevel tenke seg at saken stiller seg annerledes dersom det er tale om kortvarig behandling med et «klart forbedringssiktemål», hvor det opereres med en høyere erstatningsrettslig behovsstandard.¹³⁵ Skadelidte kan eksempelvis være forhindret fra å jobbe pga. kneskaden han ble påført. Han kan videre bli arbeidsdyktig dersom han gjennomfører en kneoperasjon. En kan tenke seg at ventetiden på kneoperasjoner i offentlig helsevesen flere år, og skadelidte får et tilsvarende inntektstap. Skadelidtes tapsbegrensningsplikt taler her tungt i retning av at skadelidte skal få dekket en ikke-refusjonsberettiget kneoperasjon hos en privatfinansiert helseinstitusjon, under forutsetning av at kostnaden ved operasjonen er forholdsmessig sett opp mot inntektstapet.

---

¹³² Ibid.

¹³³ Jf. kapittel 3.3.3

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid.

Hvorvidt skadelidte skal få dekket utgifter til et ikke-refusjonsberettiget behandlingstiltak med et klart forbedringssiktemål hos en privatfinansiert helseinstitusjon, bør med andre ord basere seg på en vurdering av om skadelidtes totale tapsomfang blir større eller mindre som følge av behandlingen. Det vil også være relevant å se hen til om kostnadene er forholdsmessige sett opp imot tiltakets effekt.¹³⁶

3.3.6 Behandlingsutgifter pådratt i utlandet

I Rt. 1999 s. 1967 ble et erstatningskrav for behandling i utlandet avvist, og Høyesterett uttalte at behandling i utlandet kun kan aksepteres i «helt spesielle tilfeller».¹³⁷ Dette må kunne sies å være dekkende for rettstilstanden hva gjelder utgifter til langvarige behandlinger eller langvarig omsorg- og pleie, da den erstatningsrettslige og velferdsrettslige behovsstandard samsvarer hva gjelder slike utgifter jf. Rt. 2003 s. 1358. Hvis behandlingen er kortvarig og har et «klart forbedringssiktemål» opereres det med en høyere behovsstandard, slik at utgiftene til slik behandling i utlandet kan være erstatningsmessige.¹³⁸

Under forutsetning at et behandlingstiltak i utlandet med et «klart forbedringssiktemål» i det minste har en dokumentert subjektiv effekt på skadelidte, har jeg vanskeligheter med å se hvordan behandlingsutgifter pådratt i utlandet skal stå i en annen erstatningsmessig stilling enn behandlingsutgifter pådratt i Norge. Begrunnelsen ligger delvis i at vi ovenfor har sett at subjektiv effekt ilegges stor vekt ved spørsmål om behandlingsutgifter med et rent forbedringssiktemål kan kreves dekket,¹³⁹ og delvis i at det i norsk rett praktiseres et forholdsmessighetsprinsipp med hensyn til behandlingens effekt sett opp mot merutgiftenes størrelse.¹⁴⁰ Det eneste som skiller merutgifter pådratt i utlandet og i Norge, er en formodning om at det vil være dyrere å få behandling i utlandet. At en merutgiftspost skal være fritatt for erstatningsplikt kun fordi den er pådratt i utlandet synes, i lys av drøftelsene ovenfor, å være dårlig begrunnet. Likhetsbetraktninger knyttet til tilsvarende utgifter pådratt i Norge taler for å regne merutgiftene som erstatningsmessige. Dersom behandling i utlandet kan bidra til å få skadelidte fortere ut i arbeid, slik at inntektstapsposten reduseres i større grad enn beløpet behandlingsutgiftene utgjør, taler skadelidtes tapsbegrensningsplikt med styrke for at

---

¹³⁶ Jf. kapittel 3.3.4.2

¹³⁷ Rt. 1999 s. 1358, s. 1975

¹³⁸ Jf. kapittel 3.3.3

¹³⁹ Jf. kapittel 3.3.4.1

¹⁴⁰ Jf. kapittel 3.3.4.2

merutgiftene er erstatningsmessige.¹⁴¹ Behandlingsutgiftene må videre bestå en
forholdsmessighetskontroll hvor tiltakets effekt veies opp mot behandlingsutgiftenes størrelse.

---

¹⁴¹ Tilsvarende Thorson (2015), s. 187

4 Tingskader

4.1 Kort om utmåling av økonomisk tap ved tingskade

Hvilken utmålingsmetode som skal anvendes ved fastsettelsen av en tingskades økonomiske verdi, er et hovedspørsmål ved erstatningsutmålingen i relasjon til tingskader. For denne avhandlingens formål holder det med å vise til at det ved totalskade på ting gjelder en hovedregel om at det er gjenanskaffelsesverdien for tingen som skal erstattes,¹⁴² hvor det for delskader på ting gjelder en hovedregel om at det er reparasjonsverdien som skal erstattes pluss verdireduksjon på grunn av skaden.¹⁴³ Rent faktisk medfører gjenanskaffelse og reparasjonskostnader merutgifter for skadelidte. Inkludert i gjenanskaffelsesverdien inngår også merutgifter som skadelidte pådrar seg i sammenheng med gjenanskaffelsen, slik som hotellopphold ved gjenanskaffelse av ny ting et annet sted i landet.¹⁴⁴ Så langt ligner både gjenanskaffelsesutgifter og reparasjonsutgifter ved tingskade på behandlingsutgifter ved personskade. En avgjørende forskjell er imidlertid at gjenanskaffelsesutgifter og reparasjonsutgifter *ikke* er underlagt en «nødvendig og rimelig»-vurdering.¹⁴⁵ En kan riktignok spørre om skadelidte har misligholdt sin tapsbegrensningsplikt ved å ikke gjøre rimelige tiltak for å begrense omfanget av tapet i sammenheng med gjenanskaffelsen eller reparasjonen. Dette er imidlertid noe annet enn å spørre om en merutgift er «nødvendig og rimelig».

I den grad Høyesterett foretar en vurdering av om en merutgift er «nødvendig og rimelig» formuleres dette som et spørsmål om merutgiften er «nødvendig og påregnelig».¹⁴⁶ Dette vurderingstema opptrer *ikke* i relasjon til gjenanskaffelse og reparasjon av en ting med økonomisk verdi, men i relasjon til spørsmål om erstatning for merutgifter til gjenopprettelse av en *ideell interesse*.¹⁴⁷ Begrepet «ideell interesse» sikter her til en interesse som ikke har økonomisk verdi. Eksempler på dette er ferieinteressen og skogfølelsen.¹⁴⁸ Skade på en ideell interesse er enten en følgeskade av selve tingskaden (skade på bilen fører til skade på

---

¹⁴² Jf. Nygaard (2007), s. 80

¹⁴³ Ibid. s. 82

¹⁴⁴ Ibid. s. 79

¹⁴⁵ Ibid. s. 77

¹⁴⁶ Jf. Rt. 1992 s. 1469

¹⁴⁷ Rt. 1992 s. 1469; Rt. 2015 s. 216

¹⁴⁸ Ibid.

ferieinteressen), eller så er skaden på den ideelle interessen samsvarende med selve tingskaden (hugst av trær skader skadelidtes skogfølelse).

I relasjon til tingskader er følgelig problemstillingen «forholdet mellom «nødvendig og påregnelig»-kriteriet og tapsbegrensningsplikten», kun aktuell ved spørsmål om merutgiftserstatning for skade på ideelle interesser. I det følgende vil jeg utdype nærmere om hva som skal til for å få erstatning for ideelle interesser (kapittel 4.2) før jeg ser hen til forholdet til tapsbegrensningsplikten (kapittel 4.3).

4.2 Merutgiftserstatning for krenkede ideelle interesser

Det er i dag sikker rett at en skade på en ideell interesse *kan* kreves erstattet.¹⁴⁹ Hvorvidt utgiftene til gjenopprettelse av ideelle interesser er erstatningsmessige beror på en treleddet vurdering. For det første må det vurderes hvorvidt den aktuelle ideelle interessen er erstatningsmessig vernet. Dette beror på en rettpolitisk vurdering basert på allmenne verdioppfatninger i samfunnet.¹⁵⁰ Det er med andre ord ikke enhver ideell interesse som regnes som erstatningsmessig; det må gjøres en konkret vurdering.¹⁵¹

Det er også et vilkår at det er sannsynlighetsovervekt for at merutgiften blir pådratt for å gjenopprette den ideelle interessen.¹⁵²

For det tredje må det gjøres en mer konkret vurdering knyttet til hvor store merutgifter som kan pådras i sammenheng med gjenopprettelsen av den ideelle interessen. Vurderingstema har imidlertid ikke vært entydig formulert i rettspraksis. Eksempelvis ble det i Rt. 1992 s. 1469 uttalt at en merutgift kan kreves dekket når «den står i et rimelig forhold til de ulemper mangelen på bil medfører». I Rt. 1996 s. 1473 uttalte Høyesterett at Staten hadde rett på å få dekket «nødvendige og påregnelige» utgifter til gjenåpning av en riksvei.¹⁵³ Likeledes uttaler

---

¹⁴⁹ Jf. Rt. 2013 s. 116; Rt. 2015 s. 216

¹⁵⁰ Jf. Rt. 2013 s. 116, avsnitt 50

¹⁵¹ Av hittidig Høyesterettspraksis kan det utledes at følgende ideelle interesser har erstatningsmessig vern: Ferieinteressen (Rt. 1992 s. 1469), Samfunnsmessige- og allmenne interesser (Rt. 1996 s. 1473; Rt. 2013 s. 116), og skogfølelsen (Rt. 2015 s. 216)

¹⁵² Jf. Rt. 2013 s. 116, avsnitt 55

¹⁵³ Rt. 1996 s. 1473, s. 1476 – 1477

Høyesterett i Rt. 2015 s. 216 at skadelidte har rett på å få dekket «nødvendige og påregnelige» utgifter til gjenopprettelsen av den krenkede ideelle interessen.¹⁵⁴

Det kan imidlertid stilles spørsmål ved om «nødvendige og påregnelige utgifter» er en presis angivelse av de vurderinger som foretas. Ordet «påregnelig» trekker tankene mot vurderinger som skal gjøres etter reglene om årsakssammenheng, herunder rettslig avgrensning av skaden. Høyesterett forholder seg imidlertid til at det er et klart skille mellom utmålingsreglene, og spørsmålet om skaden er en adekvat og påregnelig følge av skaden. Dette tydeliggjøres særlig ved Høyesteretts vurderinger av om skadevolders skyldgrad har betydning for erstatningsutmålingen. I denne sammenheng uttaler Høyesterett i Rt. 2015 s. 216 at:

«Dette ikke er i samsvar med vanlige erstatningsrettslige prinsipper. Hovedregelen er at når det først foreligger ansvarsgrunnlag, skal det betales full erstatning uavhengig av skyld» (avsnitt 30).

Videre heter det at skadevolders skyldgrad klart nok er et relevant moment ved spørsmål om skaden er en påregnelig og adekvat følge av skaden, men at motsatt er tilfelle ved spørsmål om utmåling.¹⁵⁵ For øvrig er det ikke mulig å spore andre steder i dommen hvor spørsmålet om utgiften er «påregnelig» drøftes nærmere. Heller ikke i Rt. 1996 s. 1473 eller i Rt. 2013 s. 116 er det spor av vurderinger knyttet til «påregnelig». I premissene i Rt. 2015 s. 216 legger Høyesterett til grunn at hvorvidt utgiftene er «nødvendige og påregnelige» beror på en vurdering av hva som er «rimelige tiltak» i det konkrete tilfellet.¹⁵⁶ Den mest presise angivelsen av vurderingstema ved spørsmål om erstatningsmessig dekning av merutgifter ved tingskade, er følgelig hva som kan regnes som «rimelige» gjenopprettelsestiltak i det konkrete tilfellet jf. Rt. 2015 s. 216. Ved tingskader kan det derfor være hensiktsmessig å omformulere «nødvendig og påregnelig»-kriteriet, til et «rimelig»-kriterium.

Når det kommer til selve innholdet i dette «rimelig»-kriteriet, kan det ikke utledes generelle retningslinjer for vurderingen, tilsvarende de retningslinjene som gjelder for personskader. Som vi skal se i neste kapittel er den eneste veiledende retningslinjen Høyesterett oppstiller, skadelidtes tapsbegrensningsplikt.

---

¹⁵⁴ Rt. 2015 s. 216, avsnitt 27

¹⁵⁵ Ibid. avsnitt 30

¹⁵⁶ Ibid. avsnitt 34; sml. Rt. 1992 s. 1469

4.3 Særlig om forholdet til skadelidtes tapsbegrensningsplikt

Det er mye som tyder på at den eneste sentrale retningslinjen en har ved merutgiftserstatning ved tingskade er tapsbegrensningsplikten. Det sentrale spørsmålet er derfor i hvilken grad tapsbegrensningsplikten tilsier at skadelidte ikke har rett til å få dekket sine merutgifter.

Det er nærliggende å tro at en ideell overholdelse av tapsbegrensningsplikten ved tingskader er at skadelidte ikke pådrar seg merutgifter overhode. Tapsbegrensningsplikten relaterer seg tross alt i første rekke til å gjøre aktive tiltak som begrenser det totale tapsomfanget.¹⁵⁷

Merutgifter knyttet til å dekke ferieinteressen, slik som i Rt. 1992 s. 1469, blir slik sett det motsatte av tapsbegrensning: Skadelidte *øker* det totale tapsomfanget ved å kreve dekket merutgifter til ferie. Primærskaden, selve skaden på bilen, står på stedet hvil, mens skadelidtes totale tap øker i omfang. Dette står i motsetning til tapsbegrensningstiltak ved personskader, hvor merutgifter til behandling kan være med på å begrense tapets totale omfang.¹⁵⁸

Tapsbegrensningsplikten ved merutgiftserstatning ved tingskader må imidlertid ses i lys av at ideelle interesser kan ha erstatningsrettslig vern, jf. Rt. 2013 s. 116. Skadelidte har følgelig et visst dekningsnivå dersom interessen først nyter erstatningsmessig vern.

I hvor stor grad tapsbegrensningsplikten tilsier at skadelidte må begrense sine utgifter synes å være avhengig av hvor sterkt (ferie)interessen gjør seg gjeldende i det konkrete tilfellet.

Høyesterett poengterer dette i Rt. 1992. 1469 ved å uttale at:

«Dette må innebære at leiebilutgifter bare kan kreves dekket når de står i et rimelig forhold til de ulemper mangelen på bil i reparasjonsperioden medfører». (s. 1473)

Styrken på ulempen (skaden på den ideelle interessen) henger sammen med skadelidtes dekningsnivå

Videre i premissene synes erstatningen å knyttes opp mot konkrete tapsbegrensningstiltak gradert på en glideskala. I den ene enden av glideskalaen har man tilfellet hvor skadelidte i svært liten grad kan kreve merutgifter til leiebil dekket, herunder hvis en kan kreve at «skadelidte endrer tidspunkt for ferie, utflukter eller lignende, der bruk av bil er en

---

¹⁵⁷ Jf. kapittel 2.3.2

¹⁵⁸ Jf. kapittel 3.3.4

forutsetning, når slik endring ikke medfører særlig ulempe».¹⁵⁹ I dette tilfellet tilsier altså tapsbegrensningsplikten at en ikke kan kreve merutgifter til leiebil dekket i særlig stor grad fordi ulempen knyttet til endring av ferieplaner ikke er særlig stor. I dommen kunne ferieplanene ikke endres, slik at skadelidte hadde et visst erstatningsmessig dekningsnivå for merutgifter. Neste punkt på glideskalaen i dette tilfellet var at skadelidte som har en bil inne til reparasjon, i utgangspunktet må bruke «offentlige eller andre transportmidler» der disse «er tilgjengelige».¹⁶⁰ Skadelidte må avstå fra å benytte seg av leiebil i den grad det offentlige transportnettet er «tilgjengelig». Skadelidte får imidlertid dekket utgifter til offentlig transport. Høyesterett kom imidlertid til at leiebilutgiftene var dekningsmessige da «ferien var nær forestående og ikke kunne endres, at det forelå transportbehov for flere barn, og at bilen skulle brukes til planlagte utflukter».¹⁶¹ Uten leiebil var det altså ikke mulig å få gjennomført ferien slik den var planlagt. Styrken på ulempen (skaden på ferieinteressen) og merutgiftene sto med andre ord i et rimelig forhold til hverandre.

Tilsvarende «glideskala-synspunkt» kommer til uttrykk i Rt. 2015 s. 216. Saken gjaldt en hytteeier som grovt uaktsomt hadde felt 14 fullvoksne furutrær på naboeiendommen og toppet fem andre. Etter å ha kommet til at skogfølelsen til skadelidte hadde erstatningsrettslig vern, var problemstillingen hvor store utgifter til gjenopprettelsestiltak som var rimelige. Høyesterett legger i denne sammenheng til grunn at erstatningen bør settes til en sum som er egnet til å «gjenopprette noe av skogfølelsen».¹⁶² Da var det ikke rimelig å «gi erstatning basert på full og øyeblikkelig reetablering av vegetasjonen av samme kvalitet, omfang og høyde som før. [...]. Utplanting av fullvoksne trær er kostbart og krevende, og vil bare unntaksvis kunne kreves dekket fullt ut».¹⁶³ Sagt på en annen måte vurderer Høyesterett det slik at skadelidtes behov for «skogfølelse» ikke er så sterk at utgifter til fullstendig gjenopprettelse kan kreves dekket. Det utelukkes likevel ikke at det kan kreves fullstendig gjenopprettelse under andre omstendigheter jf. «bare unntaksvis kunne kreves dekket fullt ut». Samtidig kunne det ikke kreves at skadelidte begrenset seg til det billigste alternativet da «omgivelsenes karakter er blitt så dramatisk endret som her, ved at en hel liten skog er rasert».¹⁶⁴ Erstatningen måtte åpne for en «raskere gjenopprettelse av eiendommens preg og kvaliteter enn det billigste alternativet vil føre til».

---

¹⁵⁹ Rt. 1992. 1469, s. 1473

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Rt. 2015 s. 216, avsnitt 38

¹⁶³ Ibid. avsnitt 37

¹⁶⁴ Ibid.

Det ovenstående illustrerer at skadelidtes tapsbegrensningsplikt i tilknytning til merutgifter blir lempeligere i takt med hvor sterkt den aktuelle interessen gjør seg gjeldende. I tillegg illustrerer det at hvilke utgifter som regnes som «rimelige» avhenger av hvor streng tapsbegrensningsplikten er i det konkrete tilfellet.

Videre står «rimelig»-vurderingen og tapsbegrensningsplikten knyttet til merutgifter ved tingskader i kontrast til de vurderingene som foretas ved personskader. Mens det ved personskader er faste utgangspunkter og retningslinjer (supplementsprinsippet, behovsstandard, krav om effekt etc.), trekkes vurderingene ved tingskadene opp mot det konkrete typetilfellet, og hva Høyesterett mener er en rimelig sum for den krenkelsen som har funnet sted. I Rt. 2015 s. 216 var erstatningskravet fra skadelidte på ca. kr. 1,2 millioner kroner. Deretter fremstår det som Høyesterett kun foretar en løs, og svært skjønnspreget vurdering på hvilke utgifter som er egnet til å gjenopprette skogfølelsen, og uttaler at: «Ut fra en totalvurdering er jeg kommet til at erstatningen bør settes til 400 000 kroner» (avsnitt 38).

Litteraturliste

Norske lover

Straffelovens ikrafttredelseslov	Lov 22. mai 1902 nr. 11
Skadeserstatningsloven/skl.	Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven)
Forurensningsloven	Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)
Kjøpsloven/kjl.	Lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven)
Håndverkertjenesteloven	Lov 16. juni 1989 nr. 63 om håndverkertjenester m.m for forbrukere (håndverkertjenesteloven)
Folketrygdloven	Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

Forarbeider

NUT 1971: 5	Innstilling fra Erstatningslovkomiteen
NOU 1994: 20	Personskadeerstatning
NOU 1998: 21	Alternativ medisin
NOU 2011: 16	Standardisert personskadeerstatning

Rettspraksis

Høyesterett

Rt. 1958 s. 733

Rt. 1962 s. 938

Rt. 1975 s. 670

Rt. 1992 s. 64

Rt. 1992 s. 1469

Rt. 1993 s. 1547

Rt. 1996 s. 958

Rt. 1996 s. 1473

Rt. 1997 s. 1044

Rt. 1999 s. 1967

Rt. 2000 s. 441

Rt. 2002 s. 1436

Rt. 2003 s. 1358

Rt. 2010 s. 1547

Rt. 2013 s. 116

Rt. 2015 s. 216

Rt. 2015 s. 989

Lagmannsrettene

RG 1936 s. 934

LB-2003-10763

LB-2003-20265

LH-2006-100824

Litteratur

Bøker

- Hagstrøm og Stenvik Hagstrøm, Viggo og Are Stenvik, *Erstatningsrett*, Universitetsforlaget 2015
- Lødrup Lødrup, Peter, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave, Gyldendal akademisk 2009
- Nygaard (2007) Nygaard, Nils, *Skade og ansvar*, 6. utgave, Universitetsforlaget 2007

Artikler i tidsskrift

- Askeland Askeland, Bjarte, «Erstatning for preventive utgifter», Tidsskrift for rettsvitenskap 2010, s. 1 – 72
- Monsen Monsen, Erik, «Om rekkevidden av erstatningsrettslig vern for tap og ulempe som følge av formuesskade», Jussens venner 2010, s. 1 – 67
- Nygaard (2000) «Skadebot for utgifter. Rott-dommen Rt-1999-1967», Lov og rett 2000, s. 429 – 442
- Thorson Thorson, Bjarte, «Tapsbegrensningsplikt ved personskader», Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett 2015, s. 161 – 190

Avisartikler

- Pedersen, Kari, «Foreldrene krever at staten betaler for hjelp til Nora i USA», *Aftenposten*, 14. oktober 2019, <https://www.aftenposten.no/norge/i/GG8KkV/foreldrene-krever-at-staten-betaler-for-hjelp-til-nora-i-usa>, (lest 9. desember 2019)

